JOURNAL OF GENERAL TURKISH HISTORY RESEARCH
GTTAD
GENEL TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 7, Ocak/January 2022, ss. 369-398.
Geliş Tarihi–Received Date: 11.10.2021 Kabul Tarihi–Accepted Date: 14.12.2021
ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SON YILI VE SOĞUK SAVAŞ BAŞLANGIÇ SÜRECİNDE BİR YEREL POLİTİK GAZETE: "GÜLEK"

OĞUZ KALAFAT*

10.53718/gttad.1008085

ÖZ

1944 yılında İkinci Dünya Savaşı Avrupa ve Asya'da yoğun bir şekilde devam etmekteydi. 1945 yılında ise Müttefik Devletler üstünlük sağladı ve ateşkes ilan edildi. Yalnız bu savaşın bitimindeki barış görüşmeleri Birinci Dünya Savaşı'ndaki gibi sonlanmadı. Rusya, Berlin kentine girdi ve Almanya ile müzakereler başladı. Barış döneminin ilk yılı yoğun görüşmelere sahne olan dünya gündemi çözülmesi gereken konulara odaklandı. Özellikle Dörtler grubu olarak adlandırılan Rusya, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere ve Fransa barışın sağlanması için uğraştı. Dünyada savaş sonrası barışın sağlanması için uluslararası toplantılar yapılırken Rusya özellikle Almanya ve Polonya üzerinde haklar iddia etti. Bunun dışında Balkanlar, İstanbul ile Çanakkale Boğazları ve Asya kıtasında da emperyalist faaliyetlerde bulunmaya başladı. Bu durum ABD ve İngiltere tarafından kabullenilmedi. Barış görüşmeleri ABD ve İngiltere ile Sovyetler arasında çekişmelere sahne oldu. Bu gelişmeler neticesinde ABD, İngiltere ve Fransa bir araya gelerek Batı bloğunu oluşturdu. Bazı anlaşmazlıklar sonrası devletlerin birbirlerine karşı verdiği notalar Soğuk Savaş'ın başlamasına neden oldu. Sovyetlerin etkisinde Avrupa ve Asya kıtalarında komünist faaliyetler başladı ve Batı bloğu bu durumu engellemeye yöneldi. 1945-1952 yılları iki kutuplu bir dünyayı ortaya çıkardı. Rusların, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına yönelik istekleri karşısında tarafsız olan Türkiye ise Batı bloğunun yanında yer aldı. ABD ve İngiliz yardımlarıyla Rusya'nın herhangi bir saldırısına karşı hazırlık yaptı. Bu dönemde Birleşmiş Milletler Cemiyeti dışında bloklaşmayla birlikte Sovyetlere karşı Kuzey Atlantik Paktı kuruldu. Türkiye bu pakta katılmak için başvuru yaptı. Yalnız hemen alınmadı. Türkiye Batı bloğuna destek vermek için Kore'ye asker gönderdi ve Atlantik Paktı'na kabul edildi.

Bu dönemde Mersin ili Tarsus ilçesinde 1944 yılında yayınlanmaya başlayan iki sayfalık "Gülek Gazetesi" birinci sayfası dünyadaki tüm gelişmeleri okuyucularına aktarmaya başladı. İki sayfalık bir gazete olmasına rağmen uluslararası özelliği olan bir içeriğe sahipti. Zaten ikinci sayfasında reklam ve diğer bölümler yer alıyordu. Kronolojik haber yayını dışında bilgi, belge, beyanat ve açıklamaların bulunduğu içerikler eksiksiz olarak sunuluyordu. Yerel bir yayın olmasına karşın dünyadaki politik gelişmeleri doğru ve hızlı aktarıyordu. Dünya gündemini genel hatlarıyla Anadolu Ajansı haberlerine dayandırarak haberleştiren gazete halkı bilgilendirme noktasında önemli bir misyonu yerine getiriyordu. Ayrıca yerel yazarları ile uluslararası gelişmeleri değerlendiren gazete köşe yazıları ile Türkiye ve Tarsus'un bir anlamda belleği oldu. Yerel bir gazete olmasına rağmen ulusal yayın yapan diğer haber kaynakları gibi bilgileri eksiksizdi. Gülek'in Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) prensiplerine yakın çizgisi vardı. Dış ilişkiler konusunda oldukça milliyetçi bir yayın politikasına da sahipti. Bu bağlamda Gülek'in incelenmesi basın tarihi açısından önem arz ederken yerel anlamda yakın dönem tarihsel gelişmelere de ışık tutmaktaydı.

Anahtar Kelimeler: Gülek Gazetesi, İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş, Uluslararası İlişkiler, Türkiye.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, TÜRKİYE, E-Posta: 03kalafat03@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2341-6290

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SON YILI VE SOĞUK SAVAŞ BAŞLANGIÇ SÜRECİNDE BİR YEREL POLİTİK GAZETE: "GÜLEK"

"GÜLEK": A POLITICAL NEWSPAPER DURING THE LAST YEAR OF THE SECOND WORLD WAR AND THE BEGINNING OF THE COLD WAR

ABSTRACT

The Second World War was going on severely in Europe and Asia in 1944. Then in 1945, the Allies won and a truce was declared. However, the peace talks at the end of this war did not finish like the ones in the First World War. Russia entered Berlin and negotiations with Germany started. The world agenda witnessing long meetings in the first year of the peace era focused on the issues that should be solved. Especially, Russia, the United States of America (USA), England and France which were called as the Council of Four made an effort to maintain the peace. While international meetings were being held in the world after the war, especially in Europe, Russia put in a claim for Germany and Poland. Apart from that, it also started to be involved in imperialist activities at the Balkans, the straits of Istanbul and Gallipoli and the Asia continent. This situation was not accepted by the USA and England. Peace talks caused conflicts between the USA, England and the Soviets. As a conclusion of these events, the USA, England and France came together and established the Western bloc. After some disagreements, the diplomatic notes which were given by the governments became a few reasons of the beginning of the Cold War. Communist activities started in Europe and Asia continents with the impact of the Soviets and the Western bloc fronted to prevent this situation. The years of 1945-1952 revealed a bipolar world. Turkey, which was neutral against the wills of Russians for the straits of Istanbul and Gallipoli, took a side with the Western bloc. It prepared against any attack of Russia with the help of the USA and England. In this period, Atlantic Pact was founded against the Soviets with the blocking except United Nations Organization. Turkey applied to attend this pact. However, it was not taken soon. Turkey sent troops to support the Western bloc and it was accepted to Atlantic Pact.

In this period, the first page of the two-page "Gülek Newspaper", which started to be published in the Tarsus district of Mersin province in 1944, began to convey all the developments in the world to its readers. Although it was a two-page newspaper, it had an international content. Already on the second page, there were advertisements and other sections. Except for the chronological news broadcast, the contents including information, documents, statements and explanations were presented in full. Although it was a local publication, it conveyed the political developments in the world accurately and quickly. The newspaper, which reported the world's agenda by basing it on Anadolu Agency news, fulfilled an important mission in terms of informing the public. It also became a memory for Turkey and Tarsus with its local writers and newspaper columns evaluating international developments. Although it was a local newspaper, its information was as complete as other national news sources. "Gülek" had a line that was loyal to Atatürk's Principles and Revolutions and was close to the principles of the Republican People's Party (CHP). He also had a very nationalist editorial policy on foreign relations. In this context, while examining "Gülek" was important for the history of the press, it also shed light on recent historical developments locally.

Keywords: Gülek Newspaper, Second World War, Cold War, International Relations, Turkey.

GİRİŞ

Avrupa'da matbaanın kullanılmaya başlamasıyla birlikte yeni eserler hızla insanlara ulaştı. Aydınlanma sürecinin başlangıcını oluşturan temellerden biri olan basım-yayın faaliyetleri Rönesans'la birlikte birçok hurafenin yıkılmasına sebep oldu. Sanat ve bilimin üzerindeki küf sıyrılarak yeniden toplumlarda kabul görmeye başladı. Özellikle uzun yıllar kökleşmiş yanlışlardan dönüş yaşandı ve Batı halkları kültürel anlamda hızla ilerlediler.[1] Bu bağlamda matbaa ve basılı eserlerin topluma ulaşması kıtayı değişime zorlayarak gelişmesini sağladı.

Osmanlı Devleti'nde Avrupa'da yaşanan gelişmelerle birlikte basım-yayın alanında önemli bir dönüşüm yaşandı. XVI. yüzyılda İspanya'dan gelen Yahudilerin kurduğu matbaa ülkede faaliyet gösterdi. Yalnız Yahudi toplumunun kendi içine kapanması neticesinde uzun yıllar eser bile basılmadı.[2] XVIII. yüzyılın başlarında Ermeni ve Rumlar dışında Macar asıllı İbrahim Müteferrika ile Paris Elçisi Yirmi Sekiz Sait Çelebi Şeyhülislamdan din dışı yayınlar yapmak üzere izin aldılar. Alınan bu izinle 1729 yılında Osmanlı'da ilk Türk matbaası kuruldu ve 1742 yılına kadar 17 kitap basıldı.[3] 1796 yılında "Mühendishane-i Berr-i Hümayun"

---

[1] Selim N. Gerçek, *Matbuat Tarihi*, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2019, s. 53–60.

[2] İlhan Tekeli, Selim İlkin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999, s. 36.

[3] Ömer Demircan, *Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1988, s. 40.

bünyesinde başka bir matbaa kuruldu. Bu kurum içerisinde kurulan matbaa etkin şekilde kullanılarak ders kitapları ve tercüme eserler çoğaltıldı.[4]

Matbaacılığın gelişmesi ile birlikte ilk gazeteler hakkında bilgileri de ön plana çıkarmamız gerekmektedir. Dünyada ilk gazete Mısır'da çıkarılmasının yanı sıra Batı Roma Devleti ve Çin'de de bu tür faaliyetler bulunmaktaydı. Ayrıca Avrupa'da ise 1605 yılında Antwerp'te çıkan "*Nievwe Tijdingen*" adlı ilk ticari bülten ile Augusburg'da 1609'da yayımlanan "*Avis Relation Oder Zeitung*" adlı yayınla gazetecilik serüveninin başladığı kabul edilmektedir.[5] Endüstri devrimi ile birlikte gazetecilik gelişti ve bu gelişim toplumların değişimini de hızlandırdı. Nitekim Türklerde matbaanın etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmasıyla birlikte 1831 yılında ilk resmî gazete olan "*Takvim-i Vekâyi*" yayın hayatına başladı. Akabinde bu yayını 1840 yılında "*Ceride-i Havadis*" takip etti. Resmî gazetelerden sonra Agâh Efendi ve Şinasi Efendi tarafından 21 Ekim 1860'de ilk özel gazete "Tercüman-ı Ahval" çıkarıldı. Şinasi, Agâh Efendi'den ayrılarak 27 Haziran 1862'de çıkardığı "*Tasvir-i Efkâr*" ile Osmanlı vatandaşı olan Filip Şahinyan tarafından Ocak 1867'de "*Muhbir*" gazeteleri yayınlandı.[6]

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla önemli dönüşümler yaşandı. Özellikle 1856 yılından ilan edilen Islahat Fermanı'nın etkisiyle "Vilayet Salnameleri" çıkarıldı. Vilayet salnameleri ile merkezi yönetim idaresi hafifletilmişti. Bu kapsamda yerel resmî gazeteler ile dini, bilimsel ve kültürel eserler valilerin izni ile basılmaya başlanmıştı. "*Hadika al-Ahbar, 1865'te Tuna ve Suriye, 1866'da Trablusgarp, 1867'de Gadir el Fırat, Lübnan, Envar-ı Şarkiye ve Girit*" gazeteleri bu dönemde yerel olarak çıkarıldı.[7] Bu anlamda ülkenin çoğu yerinde yerel gazeteler ortaya çıkmaya başladı. Bu gazeteler sürekli olarak yayınlanarak yerel basın örneği oluşturmasının yanı sıra dönemin gelişmelerini sürekli aktardılar.

Meşrutiyet döneminde gazetelerin sayısı dönemin getirdiği özgürlük ortamı ile arttı. Yerel gazeteler bu dönemde resmî yayınlananlar dışında özel olarak da basılmaya başlandı. Bu dönemde yerel gazeteler iktidarda bulunan İttihat ve Terakki Partisi denetiminde yayınlanmaya devam etti. Bu gelişmelerle birlikte Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması normal devam eden hayatı durağanlaştırdı. Basın hayatını da etkileyen bu durum Millî Mücadele sürecinin başlamasına kadar devam etti.[8] 1914 yılında 73 süreli yayın basılmaya devam ederken 1915 yılında bu sayı 6'ya düştü. 1916 yılında 8, 1917'de ise 15 olan süreli yayın sayısı, 1918'de 71'e çıktı.[9]

1919-1922 yılları arasında yayınlanan yerel basın Osmanlı Devleti ve İtilaf Devletini tutan gazeteler ile Millî Mücadeleyi destekleyenler olarak ikiye ayrıldı. Bu dönemde özellikle Millî Mücadele basını ülkenin her bölgesine dağıtıldı. İstanbul'da "*İstanbul, Alemdar ve Peyam-ı Sabah*" gazeteleri Trabzon'da "*Selamet*", Adana'da "*Ferda*", Balıkesir'de "*İrşad*", Kastamonu'da "*Zafer*", İzmir'de "*Köylü, Şark, Müsavat ve Islahat*", Edirne'de "*Teemmin*", Bandırma'da "*Adalet*" ve Bursa'da "*Bursa ile Mücahhede*" adlı gazeteler bu dönemde yayınlandı. Adı geçen gazetelerin amacı Millî Mücadeleye destek vermek ve haklı bilinçlendirmek üzerineydi.[10] Dönemin gazeteleri amaçlarına uygun konuları işleyerek mücadelenin kazanılmasında önemli pay sahibi oldu.

Cumhuriyetin ilanı sonrası milli ve otoriter bir devlet haline gelen Türkiye'de yönetimi tek elde toplama düşüncesi hâkimdi. Baskıdan ziyade kontrolü elinde tutmak isteyen hükümet ilk olarak halifelik yanlısı yayın yapan "Tanin, Tevhid-i Efkâr ve İkdam" gazetelerin yönetenleri ile yazarlarını İstiklal Mahkeme'sinde yargıladı. Bununla birlikte 1925 yılında patlak veren Şeyh Sait İsyanı sonrasında "*Takrir-i Sükün Kanunu*" çıkararak devlet ve hükümet aleyhine yayın yapılmasını yasakladı. Bu dönemde hilafetin kaldırılması, devletin idari yönetiminin belirlenmesi, başkent seçimi ve cumhurbaşkanı seçimi gibi konular özellikle işlendi.[11] Bu gelişmelere ek olarak 1928 yılında gerçekleştirilen "Harf İnkılabı" ile Latin Kökenli Türk Alfabesine geçilmesi neticesinde bazı gazeteler bu duruma adapte olamadı. Çoğu ulusal gazete kapandı. Anadolu'daki yerel basının ise neredeyse tamamı bu değişiklikten etkilendi. 1.000-2.500 tirajlı yaklaşık 400 civarında Anadolu'daki yerel gazete ya kapandı ya da basıma ara verdi. Devlet, bu gelişmelerden etkilenen ulusal basına maddi destek sağlasa da yerel basın bu tür yardım alamadı.[12] 1931 yılında "*Matbuat Hürriyeti ve Matbu Eserler Neşri Hakkında Kanun*"

[4] Çağatay Uluçay, Enver Kartekin, *Yüksek Mühendis Okulu*, İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1958, s. 59.
[5] Oya Tokgöz, *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2006, s. 134.
[6] Belkıs Ulusoy Nalcıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, s. 79–88.
[7] Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2008, s. 33.
[8] Abdi Erkal, "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Yerel Basının Gelişim Süreci", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Konya 2019, s. 96, https://doi.org/DOI: 10.18094/josc.397938.
[9] Atilla Girgin, *Türkiye'de Yerel Basın*, Der Yayınları, İstanbul 2009, s. 156.
[10] Özellikle Sivas Kongresi sonrası çıkarılan "İrade-i Milliye Gazetesi" Ankara'da faaliyetlerini "Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi" olarak sürdürdü. Yine bu dönemde Yunan ordusuna ilk kurşunu sıkan gazeteci Hasan Tahsin'in Hukuk-u Beşer ile Konya'da direniş yanlısı Öğüt gazetesi bu dönemde önemli yayın organları arasındaydı. Bkz. Erkal, agm, s. 95–96.
[11] Nalcıoğlu, age, s. 274.
[12] Mustafa Şeker, *Yerel Gazeteler : Tekniği İçeriği Çalışan Profili Haber Kaynakları Ekonomi Politiği Gücü ve Sorunlarıyla*, Tablet Yayınevi, Konya 2007, s. 42–43.

yürürlüğe girerek yasal denetim sağlanmaya çalışıldı. Bununla kanunla birlikte devlete ve hükümete karşı haber yapılması kontrol altına alındı.

Millî Mücadele döneminden 1939 yılı İkinci Dünya Savaşı'na kadar 176 İstanbul ve 406 Anadolu kaynaklı toplam 582 gazete faaliyete geçti. 1940 yılında savaşın etkisini göstermesiyle birlikte 113 gazeteye geriledi. Ayrıca aynı yıl içerisinde 227 dergi faaliyet gösterdi.[13] Demokratikleşme süreci olarak adlandırılan çok partili dönemde içerisinde gazete sayıları artış gösterdi. 1946 yılında 194, 1947 yılında 322, 1948 yılında 408 ve 1949 yılında 420 gazete faaliyet gösterdi. Bu gazetelerin çoğu yerel menşeliydi.[14] Türkiye'de yaşanan bu değişimler basın serüvenini de etkiledi. Ulusal basına paralel Anadolu'da yerel ölçekte birçok gazete ve dergi yayınlandı. Yayınlandıkları bölgelerde önemli bilgi ve belge kaynağı olan yerel basın bir anlamda o çevrenin belleği oldu.[15] Değişimleri anlık olarak yansıtan basın eserleri okuyucularına dönemin görüntüsünü sundu. Özellikle demokratikleşme döneminde yerel basın topluma ışık tutarak yaşanan değişimleri ortaya koydu.

1. Gülek Gazetesi Hakkında Ön Bilgiler

Gülek'in ilk sayısı 10 Ekim 1944 tarihinde yayınlandı. Gazetenin sahibi ve Umumi Neşriyat Müdürü Dr. Abdullah Caynak'tı. Tarsus Atatürk Caddesi No: 10 adresinde yer alan yönetim binası bulunmaktaydı. Tarsus Gülek Basımevinde yayımlanan gazetenin fiyatı 5 kuruş yıllık aboneliği 7 liraydı. Haftanın salı, perşembe ve cumartesi günleri yayınlanan gazetenin sorumlu müessisleri ise Kadri Uğurligil ile Said Topur'du. "*Siyasi Halk Gazetesi*" künyesini kullanan gazete o dönemde Tarsus, Mersin, Adana, Çukurova ile yurtiçi ve dışındaki haberleri 2 sayfa olarak okuyucularına aktardı. Gülek'in 10 Ekim 1944 tarihli üst künye (Resim-1) ile 4 Kasım 1950 tarihinden itibaren kullandığı üst künye şu şekildeydi (Resim-2):[16]

İmtiyaz Sahibi ve U. Neşriyat Md.
Dr. Abdullah Caynak

SALI
10
B. Teşrin
1944
Yıl 1 Sayı 1

İdare Yeri
Atatürk Caddesi
No.: 14
Telefon 21
Sayısı: 5 Kuruş

GÜLEK
SİYASİ HALK GAZETESİ

Tarsus Tarihi
Tarsus tarihi hakkında geniş bilgi sahibi değerli tarihçimiz Hidayet Beyrenin hazırladığı eseri yakında tefrika edeceğimizi sayın okuyucularımıza müjdeleriz.

Resim 1: Gülek Gazetesi, S. 1, s. 1.

Sahibi ve Başmuharriri
Rifat Özavcı
İdare Yeri: İnönü Caddesi No. 10
TARSUS
Telefon: 122 Kuruluş: 10 Ekim 1944

4 KASIM 1950
Cumartesi
Yıl: 7, Sayı: 828, Fiatı: 5 Kuruş

Gülek

İlçemiz Kızılay Şubesi 4.11 1950 akşamı, Akşam Kız Sanat Okulunda bir balo tertip etmiştir.

Şimdilik Salı, Perşembe Ve Cumartesi Günleri Çıkar Siyasi Halk Gazetesi

Resim 2: Gülek Gazetesi, S. 828, s. 1.

Gazetenin yayınlanması ile ilgili olarak iki önemli bilgi ilk sayısında verildi. İddialı olmaktan ziyade haberleri olduğu gibi aktaracağını bildiren gazete "Altı ok ışığı altında" ifadesiyle Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) prensiplerine göre bir yayın politikası güdeceğini belirtiyordu.

> "*Gülek gazetesini tesis etmeğe karar verdiğimiz zaman bunun aynı büyüklükte dört sahife olmasına çalışacağımızı bazı dostlarımıza söylemiştik. Bugün bu arzumuza rağmen elimizde olmayan sebeplerden dolayı iki sahife olarak çıkarmak zorunda kaldık. Günün en önemli siyasi olaylarını şehir ve köy*

[13] Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Basın Sansürü*, Literatür Yayınları, İstanbul 2000, s. 194.
[14] Erkal, agm, s. 98.
[15] Resul Babaoğlu-Said Olgun, "Siirt Basın Tarihi: Bibliyografik Bir Döküm", *Turkish Studies Dergisi*, Vol. 10/5, (Bahar 2015), s. 57-78.
[16] "Üst Künye", *Gülek Gazetesi*, 10 Ekim 1944, No:1, s. 1–2.

haberlerini bu iki sahifeye sığdırmaya gayret edeceğimizi söyleyebiliriz. "Söyle yazacağız, böyle çizeceğiz ve öyle realist olacağız ki" gibi büyük iddialarda bulunmak da istemiyoruz. Zira (Kedi ne ki budu ne olsun) diye burun altı gülecek olanlara hedef olmak kararında da değiliz. Zaman bizim en iyi ölçümüz olacaktır. Bizim hiç kimse ile şahsi bir meselemiz yoktur. Biz bütün gayretimizi altı okun ışığı altında büyük milletimizin yükselişi uğrunda göstereceğiz. Gülek'in sütunları aydın okuyucularına daima açık bulundurulacaktır. Maksada uygun yazıları neşretmekten zevk duyacağız. Sayın okuyucularımızın candan alakaları bizim gayretlerimizi artıracaktır. Tertip heyetimizi tamamlar tamamlamaz 4 sahife olarak çıkaracağız."

Gülek'in ismi ile ilgili olarak ilk sayısında bir yazı paylaşıldı. İsminin neden "Gülek" olmasıyla ilgili olan gazetenin bu yazısı aslında bölgesel bilgi ve somut olmayan kültürel miras ögelerini barındırıyordu. Öncelikle Gülek Boğazı İç Anadolu'dan Çukurova'ya geçişte Toros sıra dağları üzerinde bulunan önemli bir stratejik noktada yer alıyordu. Millî Mücadele'de önemli gelişmelerin yaşandığı bir bölge olduğundan tüm Çukurova ve Mersin yörelerinde bilinen bir isimdi. Gazetenin ilk sayısında yayınlanan "*Gülek Gazetesi Çıkarken*" başlıklı yazıda ismi ile ilgili şu ifadelere yer veriliyordu:[17]

"*Geç vakit Gülek matbaasının önünden geçerken, kapının önünde duran gazetenin sahiplerinden bir arkadaş: "Gazetemiz çıkıyor. Sizde bir şeyler yazarsanız memnun oluruz" dedi. "Gazetenin adı nedir?" dedim. "Gülek" cevabında bulundu. Bugüne kadar Tarsus'ta çıkan gazetelerin üçüncüsü olan bu gazeteciye, bende içinde bir şeyler yazmak istedim. Ama ne yazayım. Evet, gazetenin adı "Gülek" olduğuna göre bu çıkacak nüshaya Gülek'e ait biraz tarihi malumat olsun yazmak fena olmaz. Bunu ehline bırakarak bu günlük "Gülek" kelimesiyle biraz meşgul olalım:*

- *Gülek, Tarsus'a bağlı bir nahiyenin adı ve merkezidir,*
- *Gülek ölçü ve tartı kanununun yürürlüğe girmesinden önce hububat alım satımında kullanılırdı ve 10 tanesi bir kıle sayılırdı,*
- *Gülek Boğazı, Toroslarda meşhur geçit ve mahallinin adıdır,*
- *Bir de "gülek" kelimesi vardır ki bekleme ve gözetleme manasına gelmektedir,*
- *Gülek kelimesi aynı zamanda Çukurova ağzı ile "gülelim" demektir*."

Bu bilgiler dışında yazar Gülek adının gazetede kullanılmasının yukarıdaki bilgilerle bir alakası olmadığını aktarıyordu. Çünkü asıl isim kaynağının Millî Mücadele esnasında Gülek nahiyesi halkının büyük yararlılık gösterdiği ile ilgisi bulunmaktaydı. O dönemde Pozantı'dan kaçan yaklaşık 680 kişilik Fransız düşman taburunu Gülek Karboğazı mevkiinde 40 kişilik bir Türk müfrezesi ile esir alınması[18] bölgede bilinen bir olaydı. Yazara göre gazetenin bu ismi "*harikulade kahramanlığın*" bir hatırası olarak yaşatılması için konuldu. Ayrıca yazar bu isim ile ilgili olarak şu ifadeleri kullandı: "*Gazetenin Gülek kadar ünlü, şanlı ve uzun ömürlü olmasını dilerim*."

Gazetenin 1946 yılının sonuna kadar imtiyaz sahibi Dr. Abdullah Caynak ve yazı işlerini fiilen idare eden Rifat Özavcı'ydı. 1947 yılının başından itibaren sahibi değişerek Rifat Özavcı oldu. Müessis olarak Dr. Abdullah Caynak gösterildi.[19] Bir anlamda gazete el değiştirirken kurucusu Abdullah Bey gösterilerek onurlandırıldı. Yeni dönemde gazetenin başmuharriri ise Kadri Uğurligil olarak karşımıza çıktı. Gazete 4 Aralık 1947 tarihine kadar 2 sayfa şeklinde ve 421 sayı yayımlandı. 1 Ocak 1948 tarihinden itibaren 4 sayfa şeklinde yayınlanırken künyesi şu şekilde değiştirildi: "*Şimdilik Salı, perşembe ve cumartesi günleri çıkar; Siyasi Halk Gazetesi.*" Bununla birlikte 4 sayfalık yeni formatını "*Sayın Okurlarımıza*" başlığında şu şekilde bir bilgilendirme mesajı da yayınladı:[20]

"Gazetemize gösterilen alakadan cesaret alarak bugünden itibaren gazetemizi şimdilik yine haftanın salı, perşembe, cumartesi günleri olmak üzere ve 4 sahife olarak çıkacağız. Büyük fedakârlıklardan çekinmeyerek yeni yıla yeni bir kadro ve programla başlayıp güzel ve kıymetli memleket yazıları ile okurlarımıza daha çok faydalı olmağa çalışacağız. Aboneleri yenilemek isteyen sayın okurlarımızın idarehanemize bildirmelerim bilhassa rica ederiz. Gazetemiz, Bucak ve köylere günü gününe gönderilir. Gazetemize gönderilecek yazılar ve haklı şikâyetler için sütunlarımız her zaman açıktır."

Gazete bölgesel mahiyeti bulunmasına rağmen özellikle ilk sayfasında dünya genelinde yaşanan gelişmelere birinci sayfasında yer verdi. Ülkede yaşanan olaylar ve değişimler de benzer şekilde haberleştirildi. Ayrıca ilk sayfada bölgesel haberler ile ilan ve reklam veren yayındı. İki sayfalık yayın döneminde birçok haber yayımlaması yanında kültürel ve sportif gelişmelere de yer verildi. 1948 yılında dört sayfalık yayın döneminde ise gazetenin içeriği olgunlaştı. Bu dönemde karikatür köşesi eklendi. Reklam görselleri daha iyi sunulmaya başlandı. Bunun yanı sıra bölgede yaşanan tarihi olaylar fotoğraf ve belgelerle işlenmeye başlandı. Bölgesel tarihi olayları özenle aktaran gazete bir anlamda milliyetçi bir yaklaşım izliyordu.

---

[17] Said Topur, "Gülek Gazetesi Çıkarken", *Gülek Gazetesi*, 10 Ekim 1944, No: 1, s. 2.

[18] Millî Mücadele döneminde Pozantı ve Gülek'te yaşanan mücadeleler bölgede bilinen bir durumdur. Ayrıca Bkz. Oğuz Kalafat, "Toros Tünellerinin Bir Ucu: Mütareke ve Örgütlenme Dönemlerinde Pozantı'da Millî Mücadele", *Elazığ Asos Yayınevi,* 2021, s. 1–15.

[19] *Gülek Gazetesi*, 25 Ocak 1947, No: 313, s. 1.

[20] "Sayın Okurlarımıza", *Gülek Gazetesi*, 1 Ocak 1948, No: 429, s. 2.

Gülek ile bilinmesi gereken en önemli olgulardan birisi Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) yanlısı bir çizgiye sahip olmasıydı. Özellikle Demokrat Parti (DP) ile girdiği seçim yarışı ve sonrasında çizgisini açık açık belli etmekteydi. DP'yi sürekli olarak eleştirmişti.[21] Gazetenin 28 Temmuz 1951 tarihli 941. sayısının ilk sayfasındaki karikatür bu durumu açıkça gösteriyordu:

Resim 3: Gülek Gazetesi, S. 941, s. 1.

CHP'nin uluslararası siyasetini sayfalarına taşıyan gazete devletçi, milliyetçi ve Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı bir yayın politikası güttü. Örneğin 6 Mart 1951 tarihinde verdiği haberde Kırşehir kentinde Atatürk heykeline saldırıyı kınadı. Hatta bu durumun yaşanmasından dolayı üzüntüyü ana sayfadan verdi.[22] Bununla birlikte 23 Nisan, 19 Mayıs, 29 Ekim ve 10 Kasım gibi günlerde özel sayılarda çıkardı.

Gülek başyazarlarından biri Kurtuluş Savaşı'nda milli mücadeleye destek veren ve Atatürk'ün dostluğunu kazanan Falih Rıfkı Atay'dı. Atay'ın yazdığı yazılar Gülek gazetesinin birinci sayfasında yer buldu. Örneğin gazetenin 10 Nisan 1952 tarihindeki 1047. sayısında yer alan "*Bu vatanın sahibi kim?*" adlı yazı dizisinde ülke ormanlarının korunmadığını ve bunlara çözüm bulunması gerektiğini aktardı. Atay'ın farklı konularda diğer yazıları da[23] gazetenin diğer sayılarında yer aldı.

Gülek'in incelenmesinde temel nedenlerden birisi gazetenin çıktığı bölgenin nüfusunun hayli düşük olmasıydı. Nüfusunun az olmasına ve iki büyük kentin arasında yer alan bir bölgede bulunmasına rağmen haberleri bekletmeden okuyucularına ulaştırıyordu. 2 sayfalık gazetenin reklam olmayan tek sayfasında dünyadaki gelişmeleri detaylı şekilde aktarması önemliydi. Bu bağlamda gazetenin 1944-1952 yıllarında Soğuk Savaş'a tanıklık ederek bölgesel bir bellek oluşturması basın tarihi açısından ön plana çıkan bir durumdu. Nadir dönemler hariç gazetenin ana konsepti sadece uluslararası haberlere yönelik olması nedeniyle diğer çoğu yayından farkı ortaya çıkıyordu. Kısaca gazeteyi "*yerel bir dış politik yayın*" olarak da nitelendirebiliriz. Verdiği haberlerde Türkiye'nin dış politikasını yansıtması da bu gazetenin başka bir özelliğini oluşturuyordu. Reel bilgiler ışığında ülkenin gösterdiği reaksiyon ve projeksiyonların sonuçları süreç içerisinde açıkça görülüyordu.

2. Gülek Gazetesi'nin Uluslararası İçeriği (1944-1952): "İkinci Dünya Savaşı Son Dönemi ve Sonrasında Yaşanan Uluslararası Gelişmelerin Analizi"

Gazete ilk sayısında o dönemde Anadolu Ajansı'nın aktardığı haberleri okuyucularıyla buluşturdu. Dünyada yaşanan gelişmeler ülkedeki basını etkisi altına aldığını gösteriyordu ve Gülek de bu durumdan etkilendiği ortadaydı. Nitekim gazetenin haber içeren ilk sayfasında nadiren ulusal ve yerel haberlere yer verdiği görülüyordu. Özellikle ilk 8 sayı bu şekilde haberleştirildi. 9. sayısı ise 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'na denk

[21] "*Adana'da Demokrat Parti çöküyor!*" Dr. Yalçın gurubu partiden istifa etti" gibi haberleri sürekli ön sayfalarına taşıyan gazete DP karşıtı bir yayın politikasını hiç ara vermeden devam ettirdi. Bkz. "Adana'da Demokrat Parti çöküyor!", *Gülek Gazetesi*, 30 Mayıs 1951, No: 916, s. 1-4.

[22] 5 Mart 1951 tarihindeki Atatürk heykeline yapılan saldırıyı kınama mitingine büyük bir kalabalık katılmış ve Atatürk ile ilgili özel paylaşımlarda bulunulmuştur. Bkz. Gülek Gazetesi, 6 Mart 1951, No: 880, s. 1.

[23] 7 Haziran 1952 tarihli 1072. sayısında "*Harflerin noktalarını koyalım*" ve 1077. sayısında yer alan "Sakat düşüncelerin kaynağı" yazıları diğer yazılarına bir örnektir.

geldiği için gazetenin bu sayısının ilk sayfasında sadece bu habere yer verdi.[24] Genellikle birinci sayfasında uluslararası haberleri gündemine taşıyan ve özellikle İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan soğuk savaşı aktaran gazete Tarsus, Mersin ve Çukurova bölgesinin bir anlamda sesi oldu. Bu dönemde bir nevi halkı bilgilendirme politikası güttü. Ulusal ve bölgesel haberlere de yer veren gazete yerel bir basın kaynağı olmasına rağmen dünyadaki tüm gelişmeleri atlamadan okuyucularına sundu. İlk yılında tarafsız bir şekilde olayları aktaran gazete bu yönüyle aslında misyonunu da yerine getiriyordu. Bu bağlamda başarılı bir çizgisi bulunan gazetenin içeriğinin dolu olduğu da aşikârdı.

2.1 İkinci Dünya Savaşı'nın Son İki Yılı (1944-1945) Yayın Politikası ve Muhteviyatı

Almanya 1 Ekim 1939 yılında Polonya'yı işgal etti. Bu durum karşısında Fransa ve İngiltere, Almanya'ya savaş ilan etti. Almanlar askerî gücü sayesinde Batı Avrupa'yı ele geçirdi. Almanya 10 Temmuz 1940-31 Ekim 1940 tarihleri arasında İngiltere'ye hava saldırısı düzenledi fakat başarılı olamadı. Ruslar ise Stalin öndeliğinde bu gelişmeleri fırsat bilerek Baltık devletlerine saldırdı. Batı Avrupa'yı ele geçiren Almanlar 1941 yılında Yugoslavya ve Yunanistan'ı işgal ettikten sonra bundan güç alarak Sovyetlere saldırdı ve Baltık devletlerini kendi topraklarına kattı. Almanya'nın yanında İtalya'da savaşa dahil oldu. Japonya ise Pasifik okyanusunda yer alan Hawaii'deki Pearl Harbor'ı bombaladı. ABD, Sovyetlerin yanında savaşa girdi. İkinci Dünya Savaşı olarak adlandırılan bu süreç tüm dünyayı etkiledi. Sovyet Devlet Başkanı Joseph Stalin bu savaşta ön plana çıkan lider oldu. İkinci dünya Savaşı'nın son iki yılında yoğun gelişmeler yaşandı. Bu süreç Almanya ve Japonya'nın Müttefik devletler tarafından durdurulması ve savaşın bitirilmesi dönemini kapsamaktaydı.[25]

Gülek ise uluslararası gündemi yakından takip etti. İlk sayısının ilk sayfasında yer alan haberde İngiltere Başbakanı Winston Churchill ile Dış İşleri Bakanı Robert Anthony Eden, Moskova'da Josef Stalin'le buluştuklarını bildirdi. Bu toplantının amacının Müttefik devletlerin Baltık Denizi'nden bir çıkarma planladıkları olduğunu aktardı. Bununla birlikte Almanların bu çıkarmanın yapılacağını teyit ettiklerini de habere ekledi.[26] İkinci Dünya Savaşı'nın tüm hızıyla devam ettiği 1944 yılında Sovyet ve Romanya birlikleri Transilvanya'da birçok yeri geri aldığını, Ahen bölgesinde ise Almanların teslim olmayıp Müttefiklere karşı saldırı yaptıklarını, ABD ile İngiliz heyetlerinin Sofya kentinde bir toplantı için buluştuklarını ve Moskava'daki toplantının devam ettiğini haberleştirdi.[27] Gazete 3. sayısında Müttefiklerin çoğu bölgede ilerlediğini ve Ahen, Riga ile Prusya'da Almanların zor duruma düştüğünü aktardı. Avrupa'da yoğun şekilde savaş devam ederken Türkiye'nin bu gelişmeleri izlediğini de aktardı. Ayrıca 4. sayısında Büyük Okyanus'ta Japonya'nın ABD deniz filolarını kovaladığını da ekledi.

1944 yılı içerisinde gazetenin özellikle yurt dışındaki haberlere yer verdiği görülüyordu. Gazete 11. sayısında Franklin D. Roosevelt'in dördüncü defa seçimi kazandığını, 12. sayısında ABD'nin uçar bomba saldırısına karşı açık olduğunu, 14. sayısında deniz savaşlarının devam ettiği ve Japonların Büyük Okyanus'ta ABD filolarını kovaladığını, Alman zırhlılarının batırıldığını, 15. sayısında Almanların 9 milyona yakın kayıp verdiğini, Tito birliklerinin Yugoslavya'da Almanları püskürttüğünü, 17. ve 18. sayılarında Sulh konferansının düzenleneceği ve tarafsız devletlerin bu konferansa alınmayacağını, 19. sayısında savaşın tüm Avrupa'da devam ederken 1.500 İngiliz uçağının taarruza geçtiğini, 20-23. sayılarında Macaristan'da Almanların Kızıl Ordu tarafından kuşatıldığını, 23-32. sayılarında[28] Yunanistan'da ihtilal çıktığını, İngilizler ile komünistlerin çıkan ihtilal neticesinde çarpıştıklarını ve kanlı bir şekilde mücadelenin devam ettiğini, ABD'nin Yunanistan'la işbirliği yapmak istediğini, İngiliz Başbakanı Winston Churchill'in yaşanan gelişmeler sonucunda Yunanistan'a gittiğini haberleştirdi.

1945 yılında Japonya'nın ABD'ye yönelik deniz saldırıları sonrasında Türkiye bu ülke ile tüm siyasi ve iktisadi ilişkileri kesti.[29] 24 Şubat 1945 tarihinde verilen haberde Türk devleti Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti. Yalnız Türkiye savaş boyunca tarafsız kalmaya çalıştığı için sürecin sonunda "Üç Büyükler" olarak adlandırılan Rusya, ABD ve İngiltere tarafından yalnızlığa mahkûm edildi.[30]

---

[24] "Cumhuriyet Bayramımız Kutlu Olsun", *Gülek Gazetesi*, 29 Ekim 1944, No: 9, s. 1.

[25] İlhan Tekeli, Selim İlkin, *Dış Siyaseti ve Askerî Stretejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi (1. Cilt)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018, s. 119–388.

[26] "Churchill ve Eden Moskova'da", *Gülek Gazetesi*, 10 Ekim 1944, No:1, s. 1.

[27] "Ahen'de Şiddetli muharebeler oluyor", *Gülek Gazetesi*, 12 Ekim 1944, No:2, s. 1.

[28] Ayrıca 18. sayısında ABD'nin elektrikle çalışan saate 900 kilometre hızla giden ve 9 metre uzunluğunda "*canavar bomba*" yaptığını da aktardı.

[29] "Japonya ile Münasebetimiz Kestik", *Gülek Gazetesi*, 4 Ocak 1945, No: 35, s. 1.

[30] Ayşegül Sever, *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu (1945-1958)*, Boyut Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 19.

Savaşın yoğunlaşması ile Üçler (ABD, Rusya, İngiltere) konferansının Tahran'da yapılması gündeme geldi.[31] Rusların Macaristan'ı almak istemesi neticesinde Budapeşte'de Alman ordularını sıkıştırdığını[32] ve Berlin'e ilerlemek için tam harekatın başlayacağı belirtildi. Kızılordu ile Müttefik orduları arasında hat çizildiği ve Berlin'e Rus ordularının gireceği yönünde bir planın oluştuğu aktarıldı. Bu plan sonrası 13 Mart 1945 tarihinde Rus Orduları her yönden Berlin'e girmeye başladı. 31 Mart 1945 tarihi ile birlikte Müttefiklerin Doğu ile Batı orduları arasındaki mesafe 400 km. kadar düştü. 21 Nisan 1945 tarihinde Sovyet ve ABD kıtaları "Elba Nehri" üzerinde birleşti.[33] 8 Mayıs 1945 tarihinde tüm dünya medyası "*Avrupa'da Harp bitti*" şeklinde başlıklar attı. Savaşın bittiğini Truman, Stalin ve Churchill de ilan etti.[34] Bu duruma karşın Müttefikler Uzak Doğu'da Japonya mücadele etmeyi sürdürdü. Amerikan hava kuvvetleri Tokyo'ya 1.200 Amerikan uçağı ile bombaladı ve 23 Haziran 1945 tarihinden önceki son 30 günde Japonya'ya 23.000 ton bomba attı.[35] 9 Ağustos 1945 tarihinde Müttefikler, Japonya'nın teslim olmaması durumunda atom bombası kullanılabileceğini ve bunun gerçekleşmemesi içinde 48 saatlik süre verildiğini duyurdu. Bu çağrıya uymayan Japonya'nın Hiroşima kentine atom bombası atıldı. 244.000 kişilik şehir yok oldu. 2000 uçakla Tokyo bombalandı. Japonya barış yapmak zorunda kaldı ve Manila kentinde barış yapıldı.[36] 26 Ağustos 1945'te Amerikan Ordusu Çin'in Şangay ve 6 Eylül 1945 tarihinde Tokyo kentine girdi.[37] Böylelikle Uzak Doğu'da savaş tamamen sona erdi. Yalnız savaşın son dönemlerinde Müttefikler arasında bazı problemler ortaya çıkmaya başladı. Bu durumları gazete sürekli olarak okuyucularına aktardı. Yerel bir basın organı olmasına rağmen dünyadaki tüm gelişmeler sürekli aktarıldığından soğuk savaş esintileri de haberlerde hissedildi. Müttefikler tarafından 17 Temmuz 1945-2 Ağustos 1945 tarihleri arasında Almanya'nın başkenti Berlin'de yapılan Potsdam Konferansı'nın sonunda yayınlanan tebliğ ise Avrupa'daki yapılacak şu faaliyetleri gösteriyordu:[38]

- Alman Militarizmi ve Nazilik kökünden sökülecek. Demokrat ve sulhsever bir Almanya kurulacak,
- Alman ekonomisi her türlü tröst, kartel veyahut inhisar teşkil eden teşekküllerden mahrum bırakılacak,
- Harp suçluları behemehâl adalet huzuruna çıkarılacak,
- Polonya millî birlik muvakkat hükümeti tanınacak ve Londra'daki Polonya hükümetinin tanınması teyit olunacak,
- Üç hükümet dışişleri bakanları Bulgaristan, Finlandiya, Macaristan ve Romanya ile sulh muahedelerini hazırlayacak,
- İspanya, birleşmiş milletler camiasından çıkarılacak,
- Diğer memleketlerde bulunan Almanlar gerektiği zaman kendi memleketlerine nakil edileceklerdir.

2.2 Soğuk Savaş Dönemi (1945-1952) Yayın Politikası ve Muhteviyatı

1945 yılında gazetenin içeriği özellikle İkinci Dünya Savaşı sürecinin son dönemi ve soğuk savaşın başlangıcını meydana getiren olaylardan oluşuyordu. Bu olaylar dünya gündemini belirlediği gibi yerel ölçekte 2 sayfalık Gülek'in ilk sayfası olan haberleri kaplıyordu. Soğuk Savaş gündemi yoğundu ve bu durum haberlere yansıyordu.

1945 yılı içerisinde yoğun mücadele dönemi olması nedeniyle Üçler ittifakı dünyaya başarılı bir görüntü sunuyordu. Avrupa'da savaşın bitmesi ile bu durum değişmeye başladı. Bu gelişmelere ek olarak Times Moskova muhabiri Britan şu çarpıcı değerlendirmeyi yaptı: "*Amerika-Sovyetler arasında dostluk olmazsa dünyanın iki parçaya ayrılabilir.*"[39] Bu kapsamda İngiltere Başbakanı Attlee dünyada kalıcı barış için yoğun çaba harcıyordu ve kendini dünyaya anlatmaya çalışıyordu. Ayrıca ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin'den oluşan "Beşler Konseyi" İtalya ile yapılacak barışı görüşmüşlerdi. Bu görüşmeler devam ederken Ruslar, Batı devletleri arasında gelişen ayrı bir ittifaka olumsuz şekilde bakıyorlardı. Batı Bloku olarak adlandırılan bu grubun bu tavırları devam ederse Sovyetler dünya genelinde iş birliğinin zor olacağını deklare etti.[40] Sovyet Dışişleri Bakanı Molotof, Rusların Balkanlardaki isteklerini ABD ve İngiltere'ye iletince olumsuz hava daha

[31] Tahran'da bu toplantının yapılması Stalin'in askerî harekâtlar nedeniyle uzak bölgeye gidemeyeceği olmasıydı.
[32] "Kızılordu'nun İlerleyişi Devam Ediyor", *Gülek Gazetesi*, 15 Şubat 1945, No: 53, s. 1.
[33] "Kızılordu ile Müttefik Orduları Arasında Bir Hat Çizildi", *Gülek Gazetesi*, 21 Nisan 1945, No: 81, s. 1.
[34] "Avrupa Harbi Sona Erdi", *Gülek Gazetesi*, 8 Mayıs 1945, No: 88, s. 1.
[35] "Büyük Bir Amerikan Filosu Japon Sularında", *Gülek Gazetesi*, 17 Şubat 1945, No: 54, s. 1.
[36] "Atom Bombasından Sonra Japonya Müttefiklerin Ültimatomunu Kabule Hazır", *Gülek Gazetesi*, 11 Ağustos 1945, No: 129, s. 1.
[37] "Müttefik Kuvvetleri Tokyo'ya Girdi", *Gülek Gazetesi*, 6 Eylül 1945, No: 140, s. 1.
[38] "Berlin Konferansında Yayınlanan Tebliğin Özeti", *Gülek Gazetesi*, 4 Ağustos 1945, No: 126, s. 1.
[39] "Amerikan-Rus Dostluğu", *Gülek Gazetesi*, 31 Mayıs 1945, No: 98, s. 1.
[40] "Batı Bloğu*", Gülek Gazetesi, 18 Eylül 1945, No: 144, s. 1.* Bu gelişmeler dışında İngiltere ile Ruslar arasında "Tiryeste Meselesi" nedeniyle görüş ayrılıkları yaşanması Müttefik devletlerin iş birliğini olumsuz etkiliyordu. Bkz. Gülek Gazetesi, 25 Eylül 1945, No: 147, s. 1.

kötüleşti. Sovyetler isteklerinin yerine gelmesi için diretmeye devam etti ve Müttefik devletleri bu konuda uyarmaya devam etti. Bununla birlikte 1945 yılının Ekim ayında Ruslar Macaristan ile 5 yıllık ticari antlaşma yapması ve bu gelişmeyi ABD ve İngiltere'ye bildirmemesi neticesinde protesto edilince ilişkiler gerilme noktasına geldi.[41] Aslında Müttefik ülkeler arasındaki gerilimi İngiltere Başbakanı Churchill Avam Kamarası'nda yaptığı şu konuşma ile ortaya koyuyordu: *"Şu an ki dünya gidişatına göre barış zor gözüküyor ve Birinci Dünya Savaşı sonundaki gibi mücadele hemen bitmeyecek*." Bununla birlikte İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin ise Rusların genişleme emelleri olduğunu gündeme getirdi.[42] Sovyetlerin emperyalist emelleri Balkanlar, Baltık Denizi, Mançurya, Boğazlar ve İran üzerinde hissediliyordu. Batı Bloğu devletler bu durumu bildiklerinden kalıcı barış adına çalışmalar yapsalar da başarılı olacağa benzemiyordu. Bu gelişmeler soğuk savaşın başlangıcını oluşturuyordu. Hatta Gülek Gazetesi bu durumun ilerde dünya genelinde bloklaşmaya neden olacağını okuyucularına 4 Aralık 1945 tarihinde verdiği haberde aktardı. İngiliz-Rus ayrışmasına sebep olan ve soğuk savaşın temellerini oluşturacak şu dört gündemi haberleştirdi:[43]

- Balkan memleketlerinin ikisinde, Bulgaristan ve Yugoslavya'da yapılan secimler sebep olmuştur. Amerika ve İngiltere her ne kadar bu memleketlerde yapılan seçimlere taraftar gibi görünüyorlarsa da tatmin edilmiş değillerdi,[44]
- İran'daki durum: Son zamanlarda Ruslar ile Anglo-Sakson ve Amerikan görüş ve siyasetinin ne kadar çarpıştığı malumdu,
- Uzak Doğu meselesi: Rusya, Uzak Doğu meselesinde de Amerika ile bir iş birliği yapmayı çekinmiş bulunmaktaydı,
- Almanya'nın kontrolü ve bu memlekette kurulmuş olan idare hakkındaki fikir ayrılıkları vardı.

24 Ekim 1945 tarihinde dünya barışının sağlanması ve savaşın bir daha yaşanmaması için Birleşmiş Milletler (BM) kuruldu. Şubat 1946'da ABD'den "Üçüncü Dünya Savaşı" ile ilgili sesler yükseldi. Ayan Meclisi Üyesi Tydings konu ile ilgili olarak kongrede şunları dile getiriyordu: *"3. Dünya Savaşı'nın yaklaştığını ve ABD'nin dünyanın en büyük askerî devleti olması gerekmektedir*." Bu dönemde yoğun sıkıntıların bulunduğu için Tydings meclise bir öneri de verdi.[45] Yeniden savaşın hortlayabileceği düşüncesiyle BM'nin toplanması gerektiği ortaya kondu fakat nerede toplanılacağı ile ilgili itilafta yaşandı. Bu gelişmeler neticesinde İngiltere'de "*Centrall Hall*" binasında olması kararlaştırıldı. Londra'da yapılacak olan konferansta acil olarak savaş suçlularına ölüm cezası, BM daimî merkezinin neresi olacağı, kültür ve eğitim teşkilatının görevleri konuları da görüşülecekti.[46] İkinci Dünya Savaşı sonrası önemli gelişmelerden birisi Londra Britanova askeri muharriri 25 Ocak 1946 tarihinde aktardığı habere göre Müttefik devletlerden olmak üzere "*Milletlerarası Güvenlik Kurmay Komitesi*" kurulmasının planlandığıydı. Adı geçen bu komitenin beş daimî veyahut temsilci üyesi olacaktı. ABD, İngiltere, Rusya, Fransa ve Çin devletlerinden oluşacak komitenin şu dört amacı olacağı açıklandı:[47]

- Her devletin "Birleşmiş Milletler" teşekkülüne vereceği kuvvet hakkında Güvenlik Konseyi'ne mütalaa bildirmek,
- Bu kuvvetlerin kullanma tarzları ve kumanda heyetleri hakkında raporlar hazırlamak,
- Yine bu kuvvetler için stratejik planlar hazırlamak,
- Milli silahlanmaların tahdidi ve daha sonra beynelmilel silahtan tecrit işinin incelenmesi.

Gazete 212. sayısında Sovyetlerin Türkiye, Libya ve 12 adaya göz diktiğini belirten bir haber aktardı. Daily Mail gazetesinin Rusya'ya yönelik "*obur insanın iştahı artıkça artar*" haberini vererek Rusların saldırgan tutumunu eleştirdi.[48] 21 Mart tarihli gazete verdiği haberde soğuk savaşın kıvılcımları hakkında ön bilgi veriyordu. ABD'li yetkililerin "*ABD'nin Rusya'ya savaş açması, ABD'nin İngiltere'ye savaş açması kadar saçmadır*" açıklamasıyla bu izlenimlerin doğrulunu gösteriyordu.[49] Sovyetlerde dünyada bir savaşın daha kaldırılmayacağı konusunda hem fikir olduklarını da belirtiyorlardı.[50] Aslında bu durum savaş sonrası dünyadaki

---

[41] "Amerika ve İngiltere hükümetleri Sovyet Rusya'yı Protesto Ettiler", *Gülek Gazetesi*, 23 Ekim 1945, No: 158, s. 1.
[42] "Dün Avam Kamarasında Hararetli Bir Toplantı Oldu", *Gülek Gazetesi*, 6 Kasım 1945, No: 164, s. 1.
[43] "Balkanlarda Anglosakson - Rus görüş ayrılıkları", *Gülek Gazetesi*, 4 Aralık 1945, No: 173, s. 1.
[44] New York radyosunun verdiği bir habere göre, Amerika dışişleri Bakanı Byrnes Balkanlara göndermiş olduğu temsilciden raporlar alacağını aktarmıştır. Bu raporlarda Amerika dışişleri bakanlığı temsilcisi Bulgaristan ve Romanya'nın temsil hakkı olmadığını bildirmiştir. Bkz. Aynı yer.
[45] "Üçüncü Dünya Harbi", *Gülek Gazetesi*, 2 Şubat 1946, No: 198, s. 1.
[46] "Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun Bugünkü Oturumu", *Gülek Gazetesi*, 12 Şubat 1946, No: 202, s. 1.
[47] "Milletlerarası Güvenlik Kurmay Komitesi Kuruluyor", *Gülek Gazetesi*, 26 Ocak 1946, No: 195, s. 1.
[48] "Obur İnsanın İştahı Artıkça Artar, Sıra Kimde Acaba?", *Gülek Gazetesi*, 14 Mart 1946, No: 212-215, s. 1.
[49] "Amerika'nın Ticaret Bakanı Diyor ki", *Gülek Gazetesi*, 21 Mart 1946, No: 218, s. 1.
[50] Nitekim Mareşal Stalin ve Lenin yaptığı şu açıklamayla ABD'yi destekliyordu: "*Dünyanın istediği yeni harp değil barıştır*." Bkz. Gülek Gazetesi, 23 Mart 1946, No: 219, s. 1.

durumu daha dikkatli görmelerinden kaynaklıydı. Balkanlar, İran, Türk boğazları ve Uzak Doğu'daki çekişmelerin devam ettiği de ortadaydı. Müttefik devletlerin ordularının başkomutanlığı yapan Dwight D. Eisenhower "*Acil ve sağlam bir sulh yapılmazsa zafer ödevimiz tamamlanmamıştır*" diyerek Müttefik devletler arasında sıkıntıların devam ettiğini belirtti. Ayrıca barışın önemine değinen BM Genel Sekteri kurumun ilk ve acil vazifesinin harbi önlemesi olduğunu dile getirerek iktisadi ve içtimai konseyin dünyadaki kararsızlığı hemen ortadan kaldırması gerektiğini de basına bir demeçle açıkladı.[51] Bu gelişmeler sebebiyle 18 Haziran 1946 tarihinde Paris'te bir barış konferansı toplandı. Sovyetler, İtalya'nın iç işlerine karıştığından görüşmeler çıkmaza girdi. Bununla birlikte Doğu Avrupa'da anlaşmazlık konusu olan Trieste meselesi de konferansta sonuç alınmasını engelledi. Çünkü Trieste meselesi tüm bölgeyi kaplayabileceği düşüncesi bulunmaktaydı.[52] Konferansta Almanya'nın silahtan arındırılması ve askerlikten tecridi için 40 senelik bir pakt imzalandı. İtalya'nın Almanya'dan tazminat alması konusunda 4 ülkenin dışişleri bakanı (İngiltere, ABD, Rusya ve Fransa) anlaşmaya vardı.[53]

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada açlık baş gösterdi. İngiliz Daily Mail Gazetesi Türkiye'nin yiyecek noktasında "*Eski dünyada yiyecek konusunda endişe etmeyen bir devlet varsa o da Türkiye'dir*" haberini verdi. Hatta Türkiye'nin Birleşmiş Milletler yardım kuruluşu URNA'ya yardım yapmaya başlayacağını belirtti.[54] Bu durumun İngiltere ve diğer Müttefikleri açısından memnuniyet verici bir gelişme olarak nitelendirildiği de eklendi. 9 Mart 1946 tarihinde ABD başkanı Truman "*Zafer kazanıldı fakat milletler hala ıstırap çekiyor ve yaşamak için yardım bekliyor*" diyerek durumun vahametini ortaya koydu. Truman Nisan ayında yaklaşık 300 gazeteciye verdiği demeçte dünya genelinde açlık problemin devam ettiğini belirterek Avrupa ve Asya'da feci bir şekilde iaşe sorunu bulunduğuna dikkat çekti.[55] Haziran 1946'da harpten ve işgalden zarar gören devletlere yardım için BM UNRA heyeti Türkiye'ye geldi. Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtibi Feridun Cemal Erkin heyeti karşıladı. Yapılan görüşmelerde Türkiye yardıma muhtaç ülkelere 10.000 ton arpa, 18.000 ton çavdar, 150.000 ton tuz ve 20.000 ton kömür yardımı yapması planlandı. Bu iaşenin dağıtılması için BM UNRA Türkiye'ye 100.000 dolar idari para yardımı yapacaktı. Ayrıca heyet tarafından Türkiye'nin bu tavrı övgüyle karşılandı.[56] Bu gelişme Türkiye'nin uluslararası saygınlığını artırdı. Tarafsızlık ilkesini benimseyen Türkiye'nin dış politikasını da bir anlamda gösteriyordu.

Şubat 1947'de Mihver Devletleri barış antlaşmalarını imzaladı. Yalnız Müttefik devletleri arasında görüşmeler esnasında ABD ve Sovyetler arasında gergin hava hâkim oldu. "*Sovyet siyaseti istilacıdır*" diyen ABD'ye nota verdi. ABD'nin çekildiği her bölgede Ruslar ilerliyor iddiaları var olduğundan bu gergin hava giderek arttı.[57] Mart 1947'de ise "Dörtler Konferansı" toplandı. Almanya konusunda Fransa ve İngiltere ittifak yaptı. Özellikle federal bir Almanya'nın kurulmasının teklifine sıcak bakıldı. Haziran ayında ise İngiltere, ABD ve Sovyetler arasında "Üçler Konferansı" yapıldı. Rus politikaları neticesinde İngiltere ile Rusya arasında ittifak görüşmeleri kesildi. ABD ve İngiltere temelli Batı bloğuna karşı Ruslar, Doğu Alman bloğu kuruyordu. Berlin merkezli bir blok kurmaya çalışan Ruslar bu gelişmeyi ABD ve İngiltere'nin birleşmesi nedeniyle yaptığı da ortadaydı. Bu gelişme soğuk savaşın alt yapısını oluşturan nedenlerden biriydi.[58]

Ruslar sadece Türkiye'yi değil Yunanistan'ı karıştırmak adına komünizm faaliyetlerini destekliyordu. Sovyetler, Paris barış görüşmelerinde Yunanistan'ı hudut hadiseleri, komşularıyla (Bulgaristan, Çekoslovakya, Romanya, Yugoslavya) siyasi münasebetlerinin kötü olması, sınır antlaşmalarındaki yanlışlıkları ve Makedonya'nın iç işlerine karışması gibi konularda BM Güvenlik Konseyine şikâyet etti.[59]

1947 yılında ABD'nin dış ilişkiler ile ilgili yayınladığı raporda komünist faaliyetlerin Avusturya, Çekoslovakya, Polonya, Yunanistan, Türkiye, Fransa ve Almanya'da etkili olduğunu ve artmaya devam ettiğini yayınladı. Yayınlanan bu rapordan sonra Ekim 1947'de 9 devletin komünist partileri[60] Varşova'da toplandı. Oldukça büyük bir yankı uyandıran toplantıda başta ABD ve İngiltere olmak üzere emperyalist güçlere karşı

---

[51] "Eisenhower Demeçte Bulundu", *Gülek Gazetesi*, 8 Nisan 1946, No: 251, s. 1.
[52] Rus Dış İşleri Bakanı Molotof kendi istekleri gerçekleşmeyince görüşmeleri dondurdu. Bkz. *Gülek Gazetesi*, 2 Temmuz 1946, No: 261, s. 1.
[53] "Paris Konferansı", *Gülek Gazetesi*, 11 Temmuz 1946, No: 265, s. 1.
[54] "Daily Mail Diyor ki", *Gülek Gazetesi*, 23 Şubat 1946, No: 207, s. 1.
[55] "Başkan Truman Diyor ki", *Gülek Gazetesi*, 20 Nisan 1946, No: 231, s. 1.
[56] Yeni İaşe Teşkilatı", *Gülek Gazetesi*, 20 Haziran 1946, No: 256, s. 1.
[57] ABD Cumhuriyetçi Partisi Dışişleri Müşaviri Dulles ülkenin dış siyasetinde daha azimli olmalarını gerektiğini de istedi. Ayrıca Rus notası mecliste reddedildi. Bkz. *Gülek Gazetesi*, 16 Eyül 1946, s. 1.
[58] "Doğu Alman Bloğu mu?", *Gülek Gazetesi*, 16 Temmuz 1946, No: 269, s. 1.
[59] "Üçler Bugün Dağılıyor", *Gülek Gazetesi*, 1 Temmuz 1947, No: 367, s. 1–2.
[60] Özellikle Fransa, Sovyetler, Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, Yugoslavya gibi ülkelerin partileri vardı.

mücadele edilme kararı alındı. Bunun yanında Sovyetlerin farklı emellerine karşı da dikkatli olunacaktı.[61] Bu gelişmelerde anlaşılacağı üzere Sovyetler komünizm faaliyetlerini yönlendiriyor ve kendi çıkarlarına göre kullanıyordu.

Gazetenin 1 Ocak 1948 tarihli 429. sayısında İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeleri değerlendirildi. Üç yıllık periyotta dünyadaki barışın sağlanamadığı ve durumun daha da vahim bir hale geldiğini de belirtiyordu. Makalenin devamında şu ifadeler kullanıldı:

> "*İkinci Cihan Savaşı sona ereli üç seneye yaklaştığı halde, insanlık beklediği barışa kavuşamadığı gibi henüz ufuklarda da bir belirti yok. Londra toplantısı olan dört büyük devlet dışişleri bakanları dağılmak suretiyle barış ümide de suya düşmüştür. Buna mukabil Hindistan hadiseleri, Yunanistan komşumuzun kuzey bölgesinde ve komünform yardımıyla Markos hükümetinin kurulması neticesi olarak bir iç harbinin başlaması ve nihayet Fransa ve Sovyet Rusya arasında ki siyasi gerginlik ve Filistin'deki toprak kavgası üçüncü dünya harbinin başlamak üzere olduğunun aşikâr emareleridir. İki büyük cihan harbinin bütün bir insanlık âlemi üzerinde yaptığı tahribat ve yarattığı korkunç haileler yetmiyormuş gibi bir üçüncü dünya harbinin başlaması halinde de milletlerin ıstırabı hiç dinmeyecek kadar vahamet kesbedecek ve yüz yılların henüz tamamlayamadığı medeniyet de kökünden yıkılmış olacaktır*."

Gazete 430. sayısında komünizm meselesine ağırlık vermiş ve ülkenin bu tür bir beladan hızla uzaklaşması için haberler yapmaya başladı. Rusların bu konuda etkin olduğunu belirten bu tür olayların hemen kökünün kazılması gerektiğini de okuyucularına servis etti. Bu gelişmeler ile ilgili hakaret içeren şu karikatürü de okuyucularıyla paylaştı:

Resim 4: Gülek Gazetesi, S. 430, s. 1.

Bu dönemde Türkiye ile İngiltere arasında yaşanan sıkı iş birliği neticesinde iki ülke ilişkileri olgunlaştı. İngilizler her türlü desteği vermekten çekinmedi. 1948 yılında da bu sıcak diyalog sayesinde iki ülke dış işleri bakanları yüz yüze görüşmelere devam etti. Dış İşleri Bakanı Necmeddin Sadak İngiliz Dış İşleri Bakanı Bevin ile görüşmek üzere Londra'ya gitti. 16 ülkenin katıldığı konferans görüşmeleri öncesindeki bu buluşma iki ülke ittifakını da gösteriyordu. Ayrıca bu dönemde de Türkiye'ye maddi yardımlar yapılmaya devam etti.[62] Londra'da yapılan toplantıda özellikle Avrupa'nın yeniden kalkınması için önlemler görüşüldü. Dünyayı saran 3. Harp söylentilerine rağmen barışın önemine vurgu yapıldı.

Rusların Çekoslovakya'daki yaşanan olaylardan dolayı parmağı olduğu konusunda bazı sıkıntılar baş gösterdi. BM üyeleri bu durumun ispat edilmesi halinde müşterek olarak olaya el koyacağı da belirtildi. Sovyet Delegesi Gromyko ülkesinin hiçbir şekilde rolü olmadığını söylemesine rağmen bu olay incelenmesi için komisyona gönderildi.[63] Bu konuyla ilgili ABD sürekli olarak barışın sağlanamayacağı noktasında demeçlerine

[61] "Dokuz Devlet Komünist Partileri Kongresi Varşova'da Toplandı", *Gülek Gazetesi*, 7 Ekim 1947, No: 401, s. 1.
[62] "Sadak-Bevin Mülakatı", *Gülek Gazetesi*, 13 Mart 1948, No: 460, s. 1–2.
[63] "Rusya'ya Kati İhtar Verildi", *Gülek Gazetesi*, 25 Mart 1948, No: 465, s. 1.

devam etti. ABD'li askerî yetkililer ülkelerinin denizlerinde hiçbir ülkeye ait olmayan denizaltılarının dolaştıklarını da açıkladı.

Rusların Berlin kentini abluka altına almasından sonra İngiltere ve ABD bu duruma karşı çıktı. Ablukanın gevşetilmesi için yapılan görüşmeler neticesinde herhangi bir sonuç alınamadığından Batı bloğu, ülkeleri Ruslara boğazları, Panama ve Süveyş kanalını kapatmak için nota hazırladı. Ayrıca Sovyet sevkiyatlarının durdurulması konusunun da gündemde olduğu belirtildi.[64] İngiltere Ruslara sınır olan tüm bölgelerde hava kuvvetlerine takviye yapma kararı aldı. Ayrıca ABD'de Avrupa'daki 30 tümenini güçlendirme kararı aldı. ABD basını sürekli olarak üçüncü bir harbin çıkacağını ülke gündeminde işlemeye devam etti. Bu gelişmelerle birlikte Amerikan Havacılık Bakanı Symynson ve Amerikan Hava kuvvetleri Genelkurmay Başkanı General Vandenberg Türkiye'ye gelip Türk Hava Kuvvetlerine yönelik incelemelerde bulundu. Symynson basına verdiği demeçte Türk Hava Kuvvetlerinin tehlikeleri önleyecek güçte olduğunu belirtti.[65]

Batı temsilcileri ile Sovyetler arasında Moskova'da görüşmeler düzenledi. Balkanlar, Almanya, İran ve Rusların ilerlemeleri ile ilgili yapılan görüşmelerden bir sonuç çıkmadı. 31 Temmuz- 16 Eylül 1948 tarihleri arasında yapılan on görüşmede özellikle Almanya konusunda anlaşma sağlamadı. Rus Dış İşleri Bakanı Molotof'un çözüm üretmekten çok uzak olduğu belirtilirken Stalin'e Hitler benzetmeleri de yapılmaya başlandı.[66] ABD, İkinci Dünya Savaşı sürecinde harp malzemeleri sağladığı Ruslardan 11 milyar dolar borcunu da istedi. Gerginleşen gelişmeler neticesinde Rusların BM'den çekilebileceği iddiasına yönelik Avrupa'da Sovyetlere karşı yeni askerî bir ittifakın kurulabileceğini belirtildi. Berlin kentinde yapılan seçimleri demokratlar kazandı. Bu kentte Rusların hâkim olduğu bölgelerden 40.000'e yakın kaçış yaşandı. Özellikle İngiliz bölgesine yapılan kaçışlar Almanya'daki karışıklığı da gösteriyordu. Ayrıca Almanya'da güvenlik kurulu kurulması planlandı. Özellikle savaşları engellemek adına kurul ayrıca sanayi kuruluşlarının faaliyetlerini de kontrol altına alacaktı.[67]

Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken Asya kıtasında bulunan Çin'de komünist faaliyetleri neticesinde yaşanan olaylar kontrolden çıktı. Yaşanan savaş nedeniyle Çin Cumhurbaşkanı Chiang Kai-shek'ten (Çan Kay Şek) şu açıklama geldi: "*Mareşal ve ben bir komünist tehdidine son nefesimize kadar mücadele edeceğiz ve eğer muvaffakiyetsizliğe uğrarsak Çin'e hayatımızdan başka bir şey veremediğimiz için üzüleceğiz.*" Ayrıca komünistlerin savaşa yeni bir ordu soktuklarını ve bazı bölgeleri ele geçirmek için girişimlerde bulunduklarını belirtti.[68] Avrupalı gözlemciler Çin'e yardım edilmediği takdirde tüm Asya komünizm tahakkümü altına girebileceklerini ekledi. Çin başkanı Truman ve diğer ülke yöneticileriyle ülke içi sıkıntıları görüştü. Bu dönemde komünist kuvvetleri 180.000 askerle Pekin kentinin 55 km kadar yakınına kadar yaklaştı ve 3 koldan saldırılarını şiddetlendirdiler.[69] Çin hükümet kuvvetleri de hatlarını kuvvetlendirdi. Yalnız olaylar devam edince 1949 yılı Ocak ayında Cumhurbaşkanı Chiang Kai-shek devleti ve milleti adına barışın sağlanması için görevinden ayrıldığını açıkladı ve ülkeden ayrıldı.[70] Çin'de komünistlerin yönetiminde Çin Halk Cumhuriyeti kuruldu. ABD komünistlere karşı Asya'da mücadele etme kararı aldı.

Rusya sıkıntılı süreç geçirdiği Batı bloğuna karşı özellikle Almanya konusunda anlaşmazlık yaşamaya devam ediyordu. Nisan 1949'da Batı bloğuna karşı "*Doğu Avrupa memleketlerinin bize ilhakını tanıyın, Almanya işi halledilsin*" teklifi basında iddia edildi. Yalta konferansında 4 büyük ülkenin barış görüşmeleri kapsamında anlaşamadığı da düşünülürse bu telifle Rusya'ya yönelik emperyalist ve genişlemeci bir politika izlediği eleştirileri de açıkça ortaya çıkıyordu. Bu teklif neticesinde Avrupa'da şu iki önemli durum ortaya çıkacaktı:[71]

- Bunlardan ilki Rusya'yı 300 milyonluk bir memleket haline getirir ve Kızılordu'yu Avrupa'nın merkezine yerleşmesine yol açar. Böyle bir hareket ise, Batılıların askerî kuvvetlerini devamlı olarak seferber tutulmasını mecburi kılar ve üstelik Almanya'nın silahlandırılmasına yol açar,
- İkincisi ise böyle bir pazarlık, Yalta antlaşmasının kıymetini sıfıra indirir ve Rusya ile yapılacak diğer antlaşmalara da hiçbir kıymet vermez. Bu pazarlık, Rusya'nın giriştiği politik işgal siyasetinin kabulü addedilir.

[64] "Boğazlar ve Süveyş Ruslara Kapatılacak", *Gülek Gazetesi*, 20 Temmuz 1948, No: 508, s. 1.
[65] "Amerikan Havacılık Bakanı Bir Beyanat Verdi", *Gülek Gazetesi*, 17 Ağustos 1948, No: 521, s. 1.
[66] Stalin'e Hitler benzetmelerinin yapılmasının yanında Avrupa halklarının Ruslara karşı nefret duygularının oluştuğu da basında sıkça yer almaya başladı. Bkz. *Gülek Gazetesi*, 16 Eylül 1948, No: 532, s. 1.
[67] "Almanya'da Bir Güvenlik Konseyi Kuruluyor", *Gülek Gazetesi*, 11 Aralık 1948, No: 558, s. 1.
[68] "Çin Meselesi Mühim", *Gülek Gazetesi*, 23 Kasım 1948, No: 552, s. 1.
[69] "Çin'deki Savaşlar Devam Ediyor", *Gülek Gazetesi*, 7 Aralık 1948, No: 556, s. 1–2.
[70] "Truman'ın Nutku", *Gülek Gazetesi*, 22 Ocak 1949, No: 570, s. 1.
[71] Gülek Gazetesi, 5 Nisan 1949, No: 597, s. 1.

Soğuk Savaş'ın etkileri günden güne artarken Batı bloğu olarak adlandırılan ülkeler ABD liderliğinde 4 Nisan 1949 tarihinde Washington kentinde "*Kuzey Atlantik Paktı*" imzaladı. Bu paktın imzalanmasında BM Güvenlik Konseyi'nde Sovyetlerin 29 defa veto hakkını kullanması, BM ordusunun kurulamaması, silahsızlanma problemi, atom enerjisi kontrolünde uyuşmazlık, devletlerarası konferans kararlarında uyuşmazlık, Varşova Paktı'nın imzalanması, Rusya'nın BM'den ayrılma ihtimali ve komünizme karşı Truman doktrini[72] ve Marshall yardımları[73] bloklaşmayı artırdı.[74] ABD'li yetkililer Amerikan güvenliğinin Ren, Baltık, Akdeniz ve Norveç-Rus hududundan başladığını belirtilerek askerî iş birliği 12 devlet tarafından kuruldu.[75] Bu gelişmeler üzerine Avrupa'da komünizm faaliyetleri durma eğilimi gösterdi.

Kuzey Atlantik Paktı'nın kurulması sonrasında dünya iki eksenli bir yapıyla karşılaştı. Milletler arası birliğin temelinde silahtan arındırılmış yeni bir Almanya'nın kurulması var iken Batı bloğu ve Sovyetler eksenli bir yapı tüm ülkeleri etkisi altına almaya başladı. Bu bağlamda Türkiye, Batılı devletler tarafından mali ve askerî olarak desteklendi. Kuzey Atlantik Paktı sonrası İngiliz Başbakanı Attlee'nin basın müşaviri Francis Villiams Ortadoğu'da Rus baskısı artması durumunda şu şekilde bir açıklama yaptı: [76]

> "*Türkiye ve İran'a karşı yapılacak bir hareketin, Avrupa'da olduğu gibi derhal bir harbe sebebiyet vereceğini Rusya pekâlâ bilmektedir. Diğer taraftan Rusya, Arap memleketlerinde giriştiği ideoloji savaşında muvaffak olmamış ve karışıklıklar çıkarmak hususunda da hiçbir netice elde edememiştir diyebiliriz. Moskova Arap memleketlerinin dostluğunu kazanmak için sarf ettiği gayretlerden de bir şey elde edememiş ve bu hususta da muvaffakiyetsizliğe uğramıştır*."

Yaşanan gelişmeler üzerine 4 ülkenin dışişleri bakanı Paris'te bir araya geldi fakat özellikle Almanya'nın yönetilmesi konusunda herhangi bir karar alınamadı. Bu devletlerarası bu çekişmeler yaşanırken Ayan Meclisi'ndeki Atlantik Paktı müzakereleri sırasında söz alan Kari Mundt, Türkiye'nin pakta katılmamış olmasının ciddi bir mesele olduğunu, İtalya'nın pakta alındığı halde bu memleketin pakt dışında bırakılmış olmasının sebebini anlayamadığını, komünizme karşı tek başına bir kale gibi duran Türkiye'nin bugünkü durumundan sorumlu olmak gerektiğini söyledi. Ayrıca Cumhuriyetçi ayan üyesi Jaim'de Türkiye'nin alınmamasını şaşkınlıkla karşıladığını belirtti.[77]

Gülek gazetesi yayınladığı makale şeklindeki haberlerde Marksist ve Leninizm faaliyetlerine karşı olunması gerektiğini çoğu sayısında haberleştirdi. 13 Eylül 1949 tarihinde yayınlanan 662. sayısında bu konular hakkında şu ifadelere yer verdi: "*Komünistler, Allah'a ve manevî kanunların önemine kat'iyyen inanmayan mahluklardır. Komünist Partisi, Allah'ın mevcudiyetini ve manevî kanunların önemini külliyen inkâr etmektedir. Şüphesiz ki Moskova Komünistleri ara sıra bazı siyasî mülâhazalardan dolayı hakikî düşüncelerini gizlemek suretiyle dine karşı müsamahalı davranmak teşebbüsünde bulunmuşlarsa da gönüllerinde dine ve bilhassa İslâm dinine karşı husumetlerini muhafaza etmişlerdir*." Türk halkının inançlarına uygun olmadığını dile getiren gazeteye göre ülkede ve dünyada hissedilen komünizm belasının başının hemen ezilmesi de gerekiyordu.[78] Gazete genel hatlarıyla CHP yanlısı olduğu için hükümetin dış haberlerine göre bir yayın politikası içinde olduğundan bu haberlerin yapılması son derece doğaldı. O dönemde komünizm zaten Türk toplumu tarafından çok kabul gören bir düşünce de değildi.

20 Eylül 1949 tarihinde BM Genel Kurul Toplantısı yapıldı. Yoğun ve genel birçok problemin karara bağlanması da önemliydi. Toplantıda şu konular görüşüldü:[79]

- Eski İtalyan sömürgelerinin durumu,

[72] Truman doktrini şu şekilde özetlenebilir: "Sovyet Rusya'nın Türkiye ve Yunanistan üzerinde diplomatik tazyiki ve tahrikleri bu memleketlere malî ve moral yardımı icap ettirmiş ve bu maksatla A. B. D. Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon Dolar kredi yardımında bulunmuştur. Truman doktrini, Sovyet tehdidine yakinen maruz kalan Türkiye ve Yunanistan'a ABD'nin el uzatmasıydı." Bkz. Hamza Eroğlu, "Kuzey Atlantik Paktı", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İstanbul 1954, Cilt 21, Sayı 1-4, s. 22–49.

[73] Marshall yardımları şu şekilde özetlenebilir: "İkinci Cihan Harbi sonunda Avrupa'nın içinde bulunduğu ekonomik güçlükler karşısında Avrupa memleketlerini ekonomik buhrandan açlıktan ve ümitsizlikten kurtarmak maksadıyla yapılan yardım plânı bir kurtuluş ve kalkınma çaresi olmuştur. Aksi halde Avrupa komünizm için en uygun bir muhit olmaktan çıkamayacaktı." Bkz. Eroğlu, agm, s. 22–49.

[74] Eroğlu, agm, s. 22–49.

[75] ABD, İngiltere, Fransa, Belçika, Danimarka, Hollanda, İtalya, İzlanda, Kanada, Lüksemburg, Norveç ve Portekiz bu ülkelerdi. Daha sonra 18 devlet daha bu pakta katıldı.

[76] "Rusya 1945'te Türkiye ve İran'a Saldıracaktı*", Gülek Gazetesi, 17 Mayıs 1949, No: 614, s. 1.*

[77] "Türkiye'nin Pakta Alınmayışı Tenkit Ediliyor*", Gülek Gazetesi, 19 Temmuz 1949, No: 640, s. 1.*

[78] Gazete komünizmin tehlikeli olduğuna dair sürekli haberler yaptı. Özellikle yayınladığı makalelerle bu durumu çok defa işledi. Özellikle medeniyete, İslam'a ve Türk kültürüne uygun olmadığını yeniden haberleştirdi. Bunlarla birlikte "Hürriyet Arayan Ses" başlığıyla Sovyetler ve komünizmden kaçanların hikayelerine yer verdi. Bu hikayelerde komünizm kötüleniyordu. Bu bölgelerden kaçanlardan Amatol Borisof'un şu sözlerine yer verildi: "*Komünizm kötü bir hatıraya inkılâp edinceye kadar Sovyet vatandaşlığından feragat ediyorum*." Bu konu ile ilgili yazı dizisi de hazırlanması bu durumu açıkça ortaya koyuyordu. Bkz. *Gülek Gazetesi*, 30 Mayıs 1950, No: 767, s. 1-3.

[79] "Birleşmiş Milletler Bugün Toplanıyor", *Gülek Gazetesi*, 20 Eylül 1949, No: 665, s. 1–2.

- Yunanistan ve iç savaş,
- Endonezya ve Hollanda'nın son durumu,
- Kardinal Mindszenty ile kiliseye mensup diğer yüksek şahsiyetlerin yargılanmasında Bulgaristan, Macaristan ve Romanya tarafından barış antlaşmasının insan haklarıyla ilgili hükümlerine aykırı hareket edilmiş olduğu yolundaki itham,
- Geri kalmış memleketler,
- Kudüs'ün milletlerarası hâle getirilmesi, mukaddes yerlerinin korunması ve Filistin mültecilerinin doğurduğu mesele,
- Kore ve Rusya tarafından desteklenen Kuzey Kore hükümetiyle Birleşik Amerika tarafından desteklenen Güney Kore hükümeti arasındaki anlaşmazlık,
- Genel silahsızlanmaya doğru bir adım teşkil edecek olan silâh sayımı hakkındaki plân,
- Atom silâhlarının kontrolü ve imalının yasak edilmesine dair olan plân üzerinde batı ile doğunun bir anlaşmaya varamamaları,
- Güvenlik konseyinde veto hakkının kullanılmasını cezri bir şekilde tahdit etmek maksadıyla Birleşmiş Milletler Anayasa'sını tekrar gözden geçirmek üzere bir toplantı yapılması hakkında Arjantin tarafından ileri sürülen teklif.

Dünya genelinde sıcak bölgelerde problemler devam ederken New York menşeili Herald Tribune Gazetesi Türkiye ile ilgili bir makale yayınladı. Adı geçen makaleye göre Ortadoğu'daki kaynakların durumu ve Sovyetlerin bu bölgedeki amaçlarını engelleyebilecek tek ülkenin Türkiye olduğu ve ordusunun herhangi bir saldırıda karşı koyabileceğini yazdı. Ayrıca ABD'nin yardımlarının sürekli olmasından dolayı modern bir askerî kuvveti olduğu da belirtildi. Ayrıca Türk ordusunun muhtemel çıkabilecek Üçüncü Dünya Harbi'ni önleyebilecek tek devlet olduğunu da söyledi.[80] Türkiye'nin hem komünizmle mücadelede hem de bölgedeki konumundan dolayı önemli bir aktör ve stratejik ortak olduğu aşikardı. Zaten Batılı devletlerin yardımları ve uluslararası ilişkiler sayesinde güçlü duruşa sahip ordusuyla tampon devlet konumundaydı.

Çin'de komünist yönetim ülke iktidarının başına geçince bu duruma ABD temkinli yaklaştı. Komünizm ile mücadele kapsamında önlemler almaya çalıştı. Çin halk Cumhuriyeti yönetimi ise yaşanan bu gelişmeler üzerine Sovyetler ile yakınlaştı. Şubat 1950'de İki ülke arasında amacı Japonya'nın yeniden Çin'e saldırmasının durdurulmasını kapsayan bir antlaşma imzalandı. Yalnız diğer devletlerin isimleri yer almadı. 30 yıllık imzalanan bu antlaşma gereğince ayrıca Sovyetler Çin'e 300 milyon dolar yardım yapacaktı.[81]

1950 yılına gelindiğinde Gülek Gazetesi'nin içeriği ülke içi siyasete daha fazla ağırlık veriyordu. Uluslararası haberler genellikle özet ve kısa bir şekilde aktarılıyordu. Demokratikleşme sürecinde ülke içi seçim haber ve makaleleri yoğun olduğundan okuyucularına vurucu, kısa ve etkili haberler verilmeye başlandı. Türkiye ve diğer devletlerle ilgili ticari ve kültürel antlaşmalar haberlerde ön plana çıkmıştı. Soğuk Savaş devam etmesine rağmen dünya ile ilgili haberler de bazı karikatürler yayınlanıyordu ve Rusya'nın halini de gazete ilk sayfasında şu şekilde verdi:[82]

[80] "Üçüncü Dünya Harbini Türkiye Önleyecek", *Gülek Gazetesi*, 1 Ekim 1949, No: 670, s. 1.
[81] "Moskova'da Kızıl Çin Lideri ile anlaşma yapıldı", *Gülek Gazetesi*, 16 Şubat 1950, No: 724, s. 1.
[82] "Soğuk Savaş", *Gülek Gazetesi*, 13 Nisan 1950, No: 747, s. 1.

Resim 5: Gülek Gazetesi, S. 747, s. 1.

14 Nisan 1950 tarihinde ABD Başkanı Truman 5 yıllık icraatlarını anlatan bir demeç verdi ve demecinde dünyanın 1946 yılındaki durumdan çok daha iyi bir yerde olduğunu belirtti. Kendi ülkesi içinde aynı düşünceleri güdüyordu. Türkiye ve Yunanistan'ın komünizme karşı desteklemesini de başarı olarak nitelendirdi.[83] Şu anda dünyanın bir nebze de olsa durulduğunu konuşmasına ekledi. Bu gelişmelere rağmen Asya'da komünist faaliyetlerin bir an önce azaltılmasının gerekliliği de ortaya kondu. Rusların bu dönemde sakin kalmalarına neden olan olayın da ABD'nin hidrojen bombasını kullanıma hazır hale getirmesi olarak yorumlanıyordu.

Mayıs 1950'de Londra'da toplanan Üçler konferansı Rusya ile ilişkiler gündemdeydi. Bu toplantı sonrası ABD, İngiltere ve Fransa özellikle Almanya'nın batı saflarında olmasına çalışılması ve Sovyetler ile Almanya'nın herhangi bir münasebetine mâni olunması kararı alındı. Aynı yıl içinde Ruslar Doğu Almanya'yı silahlandırırken Üçler İttifakı da Batı Almanya'nın silahlandırılması konusunda çalışmalar yaptı.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle birlikte Kore toprakları Çin, ABD, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın ortak vesayeti kabul edilmişti. Sovyetler Kuzey Kore'ye asker çıkartıp 38. paralel çizgisine kadar ilerledi. Güney tarafından ABD ise bu paralelin güney kısmına yerleşmişti. Sovyetler 1948 yılında kendi hâkimiyet alanında seçim yaptırıp "Kuzey Kore Cumhuriyeti" devletini kurdu. Bu bölge Asya'nın stratejik bölgesiydi ve kıtaya ayak basmak için önemli bir geçiş yeriydi. Çin'de komünistler devlet yönetimini ele geçirince ABD bu bölgede istenmeyen bir devlet konumuna geldi.[84] Komünistlerde ABD'nin kıtadan atılması düşüncesi oluşunca 25 Haziran 1950 tarihinde Kuzey Kore ansızın Güney Kore'ye saldırdı. Seul'u uçaklarla bombalayan Kuzey Kore kuvvetleri ile Güney Kore kuvvetleri arasında şiddetli çatışmalar yaşandı. Bu beklenmedik olay karşısında Güney Kore Başbakanı, BM'den yardım istedi. ABD ve İngiltere BM kararlarına uyacaklarını bildirdi.[85] Saldırıdan 4 gün geçmeden Seul, Kuzey Kore tarafından ele geçirilince ABD ve İngiltere savaşa girdi ve çatışmalarda 9 Rus uçağı ile 4 ABD uçağı düşürüldü. Bu gelişmeler Üçüncü Dünya Harbi'nin başlangıcı olarak da nitelendirildi. Kuzey Kore, BM'nin müdahalesini gayri kanuni bulduğundan bu duruma itiraz etti.

Kuzey Kore'nin saldırısı sonrası dünya genelinde çoğu ülke savunma tedbirleri almaya başladı. Truman; ülkesindeki meclis konuşmasında Türkiye, Yunanistan ve İran'da Sovyetlere karşı destek olunduğu ve bu ülkelerin ordularının savaşa hazır olduğunu belirtti.[86] Bu gelişmelere ek olarak İspanya askerî tedbirleri artırdığını açıkladı. Bulgaristan ise Yugoslavya sınırını her türlü faaliyete kapadı. Türkiye'de iktidara geçen

[83] Truman demecinde şunları ifade etti: "1946'daki fena durumu Türkiye ve Yunanistan'ı kuvvetlendirmek ve Avrupa'nın geri kalan kısımlarına Marshall Planıyla yardım etme siyasetine lüzum gösteren ciddi durum olarak vasıflandırmıştır. Türkiye ve Yunanistan üzerindeki komünist tazyiki Birleşik Amerika'nın halk tarafından Truman Plânı diye tanınan, komünizmi durdurmak gayesini güden İktisadî ve askerî yardım planını hazırlamasına sebep olmuştur." Bkz. *Gülek Gazetesi*, 15 Nisan 1950, No: 748, s. 1.
[84] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984, s. 454–58.
[85] "Kore'de Harp Başladı", *Gülek Gazetesi*, 27 Haziran 1950, No: 779, s. 1–2.
[86] "Truman'ın Teklifi Kongrede Müzakere Ediliyor", *Gülek Gazetesi*, 22 Temmuz 1950, No: 788, s. 1–4.

Demokrat Parti (DP) Kore'ye BM bünyesinde asker gönderme kararı aldı. Yalnız bu karar Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) görüş alınmadan yapıldığı için muhalefette yer alan CHP tarafından eleştirildi.[87] Bu gelişmeler dışında Eylül 1950'de Türkiye Atlantik Paktı'na katılmak için başvuruda bulundu fakat kabul görmedi. Daha sonraki girişimler ise müzakereler ile devam etti. Nisan 1951'de Ankara Çankaya'da Bakanlar Kurulu düzenlendi. Bu toplantının amacı Türkiye'nin dış politikası ile ilgiliydi. Atlantik Paktı'na Türkiye'nin alınmaması üzerine pakta girmekten vazgeçildiği ve Yunanistan ile birlikte lokal bir savunma antlaşması yapılması kararı alındığı iddia edildi. Ayrıca pakta davet edilmedikleri takdirde daha bağımsız bir dış politika izleneceği de vurgulandı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Trygve Lie'nin Nisan ayındaki Türkiye ziyareti esnasında o döneme kadar âdet olan bir istikbal ve teşyi töreni yapılmaması bu soğuk rüzgarları bir nevi ispatlıyordu.[88] Bu gelişmeye ek olarak 11 Mayıs 1951 tarihinde açıklama yapan Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü "*Atlantik Paktına alınmamız pek de ümitli olmadığı anlaşılmaktadır*" şeklinde basına bir demeç verdi. 16 Mayıs 1951 tarihinde ise ABD Dışişleri Bakanı Acheson, İngiltere'nin itirazlarına rağmen ABD hükümetinin Türkiye ve Yunanistan'ın Atlantik Paktı'na alınmasına taraftar olduğunu açıkladı. Müzakereler devam etti ve Türkiye ile ilgili raporlar hazırlandı. Eylül 1951'de Türkiye, Atlantik Paktı'na 12 aza ülkenin kabul oyuyla üye oldu. Türkiye ile birlikte Yunanistan'da aynı kararla katıldı ve üye ülke sayısı 14'e çıktı.[89] ABD Başkanı Truman Türkiye'nin pakta katılmasından duyduğu memnuniyeti şu şekilde dile getirdi:[90]

> "*Kuzey Atlantik Paktı konseyi tarafından Ottava toplantısında teşkilât üyesi hükümetlerin tatbikine muallak olarak Türkiye'yi Atlantik Paktı'na tam üye olmaya davet etmek hususumla alınan karardan gerek şahsımın gerek hükümetimin duyduğu derin memnuniyeti ifade etmek isterim. Bu karar hakkında konsey başkanından şimdiye kadar resmî bir iş'ar almış olduğunuzdan eminim*."

Gazete yazarlarından Nihat Erim, CHP'nin pakta üye olması konusundaki yazıları eleştirilince DP'ye cevap olarak "Atlantik Paktı ve Muhalefet" adlı bir köşe yazısı hazırladı. Adı geçen köşe yazısında özetle şunlar ifade edildi:[91] "*Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktına girmesini sağlamak için ilk teşebbüs 1949 yılında yapılmıştır. O tarihte Sayın İsmet İnönü Cumhurbaşkanı ve iktidar partisinin Genel Başkanı bulunuyordu. Eğer Atlantik Paktına girmek memleketimiz menfaatleri bakımından ulaşılacak bir hedef sayılmasa idi, 1949'da teşebbüse geçilmezdi. Yani demek istiyoruz ki bugünkü muhalefet lideri Atlantik Paktı'nın Türkiye'ye ne gibi menfaatler sağlayacağını vaktiyle düşünmüş ve hesaplamış olanların başında bulunmaktadır.*" Yazının devamında Türkiye'nin hep demokrasinin yanında yer aldığı ve 1939 yılından itibaren devletlerarası dostluk temelleri attığını vurguladı. Ayrıca CHP'nin bu konuda başarılı bir çizgisinin olduğunu da ekledi.

Kore'de çatışmalar durmadan devam ederken Rusya ve Çin, Batı bloğuna nota verdi. Adı geçen notaya göre BM destekli Güney Kore kuvvetlerinin 38. paraleli geçmeleri söz konusu olursa 150.000 kişilik bir kuvveti bölgeye süreceklerini açıkladılar. BM kuvvetleri yoğun çatışmalar sonrası kuvvetlerini destekleyerek üstünlüğü Eylül 1950'de ele geçirdi ve 38. paralel dairesine kadar ilerledi. 38. paralel çizgisini geçen BM kuvvetleri komünistleri teslim olmaya davet etti. Türk kuvvetleri de BM bünyesinde savaşa dahil oldu ve sıcak çatışmalara katıldı. Önemli bölgelerde başarı gösteren birlikler birleşik kuvvetlere cephelerde destek verdi. Şiddetli geçen çatışmalarda yer alan Türk kuvvetleri ilgili bir gazete haberi şu şekildeydi:

---

[87] CHP Genel Başkanı İnönü ise kendisine yöneltilen sorular üzerine verdiği beyanatta: "Kore'ye asker gönderme noktasında onay alınacak yer TBMM'dir." Bkz. *Gülek Gazetesi*, 29 Temmuz 1950, No: 791, s. 1.

[88] "Atlantik Paktına Girmekten Vazgeçiyoruz", *Gülek Gazetesi*, 26 Nisan 1951, No: 902, s. 1.

[89] "Pakta Kabul Edildik", *Gülek Gazetesi*, 22 Eylül 1951, No: 963, s. 1.

[90] Truman mesajının devamında şunları ifade etmiştir: "Bu karardan dolayı bilhassa haz duyuyorum. Zira biliyorum ki bu karar Türk hükümetinin ve Türk halkının derin bir arzusunun tahakkukunu ve Türkiye'nin harp sonrası devrede devamlı tehdit ve tazyikler karşısında bağımsızlığını ve bütünlüğünü muhafaza yolunda sarf ettiği kahramanca gayretlerinin tanınmasını ifade etmektedir." Bkz. *Gülek Gazetesi*, 25 Eylül 1951, No: 964, s. 1.

[91] "Atlantik Paktı ve Muhalefet", *Gülek Gazetesi*, 29 Eylül 1951, No: 966, s. 1–4.

KORE'DE ŞİDDETLİ HAVA AKINLARI OLUYOR

Elektrik santralleri tamamen bombalandı

Resim 6: Gülek Gazetesi, S. 1095, s. 1.

1951 yılına gelindiğinde dünyanın ana gündemi Kore'deki savaştı. Komünist kuvvetlerle BM arasında yaşanan mücadeleler yoğun bir şekilde devam ederken Türkiye'nin ana gündemi Atlantik Paktı'na katılma süreciyle ilgiliydi. Gülek Gazetesi yoğun bir şekilde uluslararası ilişkileri gündemine aldı. Çünkü öncesinde ülke içindeki seçimler ve sonrasındaki gelişmeler ön plana çıkmıştı. Türkiye, Kore'deki mücadeleye Şubat 1951'de 600 asker daha göndererek destek verdi.[92] Mart 1951'de BM kuvvetleri Seul'u ele geçirdi ve Güney Kore bayrakları asıldı.[93] Bu esnada komünist kuvvetleri de karşı saldırılar düzenledi. BM Başkomutanlığı ve Uzak Doğu'daki Birleşik Kuvvetler Komutanı General Mac Arthur, Truman'ın emri ile görevden alındı. Yerine Korgeneral Ridgwey getirildi.[94] 1952 yılında da BM kuvvetleri üstünlüğü olsa da her iki tarafta mücadeleye devam etti. Kore Savaşı 1 Ekim 1953 tarihinde imzalanan ittifak antlaşması ile son buldu.[95]

Bu dönemde BM Genel Kurulu'nda yapılan görüşmeler bu savaşın durdurulması üzerineydi. Yalnız Batı bloğu ile Sovyetler hiçbir konuda anlaşamadı. İkinci dünya Savaşı sonrası İngiltere, ABD ve Fransa çoğu konuda birliğe varsalar da BM'de Rusya engeliyle karşılaşıldı. Soğuk Savaş hiçbir etkisini kaybetmeden devam etti. Atlantik Paktı'na Türkiye'nin kabul edilmesi üye ülkelerin meclislerindeki kabulü sonrası Atlantik Paktı Kuvvetleri Başkomutanı General Eisenhower ve maiyetindeki askeri heyet Ankara'ya ziyarete geldi. Eisenhower bu ziyaretinde Türkiye'ye olan güvenini de ifade etti.[96] Zaten Yunanistan ve Türkiye kominforma karşı güney kanadını oluşturuyordu. Batılı devletlerin tampon bölgesi olarak görülüyordu. Bununla birlikte Batı ittifakına karşı diğer bölge 38. paralel dairesi olduğu için bu alanların güvenliği önemliydi.

1952 yılının Haziran-Ekim döneminde Atlantik Paktı'na (NATO) bağlı komutanlar Türkiye'ye geldi. Gelen isimler arasında Mareşal Montgomery, Kuzey Atlantik Paktı Teşkilâtı Güney Avrupa Kesimi Başkomutanı Amiral Carney ve NATO kuvvetleri Başkomutanı General Ridgvay vardı. Bu isimler İzmir kentinde kurulacak NATO karargâhının oluşumu ve askerî manevraları incelemek için farklı tarihlerde Türkiye'ye geldi. NATO-Türkiye arasında yapılan askerî görüşmeler kapsamında savaş durumunda Türkiye

[92] "Kore'ye 600 Kişilik Bir Takviye Birlik Gönderiyoruz", *Gülek Gazetesi*, 3 Şubat 1951, No: 867, s. 1.
[93] "Kore'de Müttefik kuvvetler Dün Seul'e Girdiler", *Gülek Gazetesi*, 15 Mart 1951, No: 884, s. 1.
[94] Başkan Truman azil kararı hakkında fikri sorulan General Mc. Arthur: "Şimdi sırası değil" cevabını vermiştir. Bkz. *Gülek Gazetesi*, 12 Nisan 1951, No: 896, s. 1.
[95] Armaoğlu, age, s. 458.
[96] Eisenhower Türkiye ziyaretinde basına şu açıklamalarda bulunmuştur: "Buraya geldiğim den çok memnunum. Türkiye'yi ilk defa ziyaret etmekteyim. Bu memnuniyetimi Türkiye ve Yunanistan'ın Atlantik Paktı'na kabullerinden hemen kısa bir zamanda memleketinizi ziyaret etmekle ifa etmiş bulunuyorum. Atlantik Paktı bir tecavüz paktı değildir, bir devletler topluluğudur. Bu topluluğun hiçbir devlete tecavüz etme niyeti yoktur. Türkiye ile Yunanistan Atlantik Paktı'na 13. ve 14. devlet olarak iştikak etmeleri bu pakta mühim bir ilâvedir. 30 seneden beri Türk iyenin gösterdiği ileri ve demokratik inkişaflar ehemmiyetli mevkiin ve tarih boyunca göstermiş olduğu çetin hasletlerin bir ifadesidir." Bkz. *Gülek Gazetesi*, 4 Mart 1952, No: 1031, s. 1.

ittifaka en çok asker sağlayan ülke olacaktı. Harp esnasında Türk askerlerin iaşe ve teçhizatlarını NATO tedarik edecekti.[97] Bu gelişmeler NATO'nun Türkiye'ye güvenini açıkça ortaya koyuyordu.

2.3 Türk-Rus-ABD İlişkileri (1945-1952)

Türkiye adına önemli bir gelişme de Çanakkale Boğazı'nın Müttefik devletlerin ticari gemilerine açılmasıydı. Bu duruma karşın Sovyetler boğazların denetimi istedi. Bununla birlikte Ruslar Kars ve Ardahan'ın kendilerine Halep'in de Türkiye'ye verilmesini istedi. Bu sıcak gelişmeler neticesinde Türk Dışişleri Bakanı Londra'ya gitti. İngiltere Türkiye'ye destek verdi ve Üçler konferansında toprak ve sulh görüşmelerinin yapılmasının daha sağlıklı olacağını açıkladı. Ruslar, Türkiye'ye yönelik iddialarını daha da ileri taşıyarak devlet radyosundan "*Türklerin Balkanlarda emperyalist emelleri var*" diye haber yayınladı. Bu duruma karşılık Gülek yazarı Ferit Celal Güven "*Kim emperyalist*" başlıklı bir yazı yayınladı. Boğazlar meselesi 1945 yılının Ağustos ayında sıcaklığını korudu ve Türkiye tüm milletlerin eşit geçiş hakkı olması yönünde bir politika güttü. Eylül ayına gelindiğinde ABD bu meseleye istinaden barışçıl bir politikanın uygulanmasını destekledi. Ayrıca İngiltere, Türkiye ile teması sürdürerek iş birliğini destekliyordu. ABD ve İngiltere'nin desteği sonrası barışçıl şekilde ilerleyen Boğazlar Meselesi görüşmelerinde yapılan mütalaa da boğazların Türkiye'nin elinde kalması ön plana çıktı.[98]

Ruslar, Orta Doğu politikasında Türkiye'yi yalnız bırakmak adına Arapları desteklemeye başladı. Bu durumla beraber Türkiye boğazlar konusunda Ruslara güvenmiyordu ve Şubat 1946'da boğazlarda askerî birliklerini güçlendirdi. Yaşanan gelişmeler neticesinde boğazların kontrolü isteyen Sovyetlere karşı bir nota verilmesi planlandı. Nota çerçevesinde Türkiye'nin, milletler birliği kararlarına uyacağı, San Francisco antlaşması kararlarına uygun davranacağı ve Paris Barış Konferansı'nda ABD ile İngiltere'yle aynı görüşte olduğunu bildirdi. Sovyetlerin boğazlar konusunda teklifi olan müşterek yönetimini de reddetti. Ayrıca Türkiye'nin bölgeyi müdafaasında Ruslara ihtiyaç duymadığını da ortaya koydu.

27 Şubat 1947 tarihinde İngiltere, Türkiye'ye boğazlar konusunda verdiği desteği sürdürerek özellikle Montrö Boğazlar Sözleşmesi kararlarını devam ettirmek istediğini deklare etti. Ayrıca adı geçen sözleşmenin herhangi bir tadilinin söz konusu olmadığını dile getirdi. ABD ise Sovyetlere karşı İngiltere'nin Türkiye için vermiş olduğu taahhütleri üzerine aldı.

1947 yılı içerisinde Türk-Rus ilişkilerine bakıldığında genellikle Rusların bölgedeki hedeflerine karşın Türkiye, Batı bloğu içinde yer alan bir politika izledi. Askerî durumunu güçlendirmeye çalıştı. Özellikle ABD ve İngiltere bölgedeki Rus ilerleyişini durdurmak adına Türkiye ve Yunanistan'a silah ve teçhizat yardımı yapacaktı. Mali yardımlarında söz konusu olduğu bu gelişmeler ise Rus politikaları neticesinde gerçekleşti. Ruslar komünizm politikasını Yunanistan ve Türkiye üzerine etkin hale getirmeye çalışınca Batı bloğu içerisinde yer alan iki devlette bu faaliyetleri engellemeye çalıştı. Bu esnada ABD Başkanı Truman Türkiye ve Yunanistan'ı Sovyetlere karşı ileri karakol olarak tanımladı. Her iki ülkeye yapılacak yardımları tasdik ederek komünizmin yayılmasını engellemeye çalışacaklarını da ortaya koydu. Truman soğuk savaşın belirtileri görüldüğünden askerî hazırlıkların yapılmasının önemli olduğunu belirtti. Eisenhower ise üçüncü harp çıkma ihtimalini yineliyordu. Bu gelişmelere ek olarak Mayıs 1947'de 5.500 subay ve erlerden oluşan Amerikan filosu İstanbul'a geldi. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ABD denizcilerini Dolmabahçe Sarayı'nda ağırladı. Samimi sohbet ve açıklamaların yapıldığı görüşmelerde bir anlamda Rusya'ya mesaj verildi. 5 gün kalan filo daha sonra ülkeden ayrıldı. Bununla birlikte Türkiye'de Ruslara karşı bir olumsuz hava oluştu. Rusların Türkiye üzerindeki emelleri ve tutarsız politikaları eleştirildi. Bu gelişmeler ülke genelinde hissedilmesiyle birlikte Gülek gazetesi yayınladığı ilk uluslararası karikatürle bu durumu şu şekilde aktarmaya çalıştı:

[97] "Türkiye, NATO Emrine En Fazla Asker Verecek", *Gülek Gazetesi*, 30 Eylül 1952, No:1118, s. 1.
[98] Sever, age, s. 32.

Resim 7: "Gazetenin uluslararası ilişkiler üzerine ilk karikatürü", Gülek Gazetesi, S. 350, s. 1.

ABD, Rusların herhangi bir saldırısına karşılık Türkiye'yi askerî olarak güçlendirmek istiyordu. Bu kapsamda "ABD Deniz Heyeti" Mayıs ayı içinde Ankara'ya geldi. Görüşmeler kapsamında 120.000.000 dolarlık motorlu deniz ve kara araçları ABD'den alınacaktı. Ruslar bu görüşmeleri Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyine şikâyet etti. İngilizler Ortadoğu'da ABD ve Sovyetlerin menfaatleri neticesinde çarpışabileceğini iddia etti. Aslında bu durum uzun yıllardır Orta Doğu'da faaliyet gösteren İngilizlerin bölgeden çekilmesinden kaynaklanacaktı. Bölgede bulunan 125.000 İngiliz'in bölgeden bir plan dahilinde çekilmesi sonrası iki büyük devletin çekişeceğini ortaya koydu. Bu bölgedeki petrollerin %56'sının İngiltere'ye, %36'sının ABD'ye ve %8'nin Fransa ve Hollanda'ya ait olması nedeniyle İngilizlerin bölgeden çekilmesinin tehlikeli olacağı belirtildi. Rusların ise bu bölgeden pay almak istemesi de farklı dengeleri ortaya çıkaracaktı.[99] Bu bağlamda ABD Haziran 1947'de Rusların Türkiye'ye saldırısına karşın Türklerin yanında savaşa gireceklerini açıkladı. ABD'nin desteği bir anlamda kendi çıkarlarını korumak adına olduğu da ortadaydı. Eylül 1947'de bir İngiliz filosundan sonra başka bir ABD filosu Türkiye'ye geldi. Dışişleri Bakanı Hasan Saka Amerikan yardımları konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) saylavlara izahat verdi. Amerikan yardımlarının BM tarafından da desteklendiğini belirtti.[100]

Türk Genel Kurmay Başkanı Salih Omurtak ikili görüşmeler kapsamında ABD'ye gitti. Somurtak ABD'nin askerî yöneticileri tarafından sıcak bir şekilde karşılandı. Truman ile de görüşme gerçekleştiren Somurtak görüşmeler sonrasında basına şu demeci verdi: "*Boğazlar üzerindeki hâkimiyetimizi eksiltmeye razı olmayacağız. Ayrıca her türlü tehlike için hava kuvvetlerimizi güçlendireceğiz*."[101] Bunun yanında Türk donanmasının da güçlendirileceği belirtildi. Tüm bu gelişmeler yaşanırken boğazlar Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne göre yönetilmeye devam etti.

2.4 Türk-Yunan İlişkileri (1945-1952)

27 Kasım 1945 tarihinde gazete Yunanistan Akropolis Gazetesi'nin "*Bugünkü Türkiye'yi Nasıl Gördüm?*" başlıklı haberini yayınladı. Adı geçen habere göre Türkiye tarafsızlığı sayesinde kazançlarının fazla olduğunu aktardı. Ayrıca ülkenin imtiyazlı, refah ve saadet içinde olduğunu belirtirken hayatın ucuz ve yiyeceğin bol olduğunu söylüyordu. Dış ticaretinin savaş nedeniyle durmuş olmasına karşın savaşa girmediği için avantajlı olduğunu ekliyordu. Haberin devamında Türkiye ile ilgili şu değerlendirme yapılıyordu:[102]

> "*Bir kimse eğer bugünkü Türkiye'yi hayat, yiyecek bolluğu iyi yaşayış şartları ve bilhassa ucuz hayat bakımından "bir arzu mevid" gibi tasvir ederse hakikaten uzak kalmış olmaz. Bu pek tabii olarak*

[99] "Amerika Türkiye ve Yunanistan'a Yardım Ettiği İçin Sovyetler BM'ye Şikayet Etti", *Gülek Gazetesi*, 10 Haziran 1947, No: 359, s. 1. Bu yardım faaliyetleri kapsamında ABD yardım Heyeti İskenderun, Adana ve Tarsus'a geldi. Bölgede incelemelerde bulunan heyet Tarsus Amerikan Koleji'ni de ziyaret etti. Endüstri kurulması amaçlı gelen heyet görüşmelerini tamamladıktan sonra deniz yoluyla ülkeden ayrıldı. Bkz. Aynı yer.
[100] "Bir Amerikan Filosu İzmir'e Geliyor", *Gülek Gazetesi*, 2 Eylül 1947, No: 385, s. 1.
[101] "Salih Somurtak'ın Son Demeci", *Gülek Gazetesi*, 18 Ekim 1947, No: 406, s. 1.
[102] "Yunan Akropolos Gazetesi Diyor ki:", *Gülek Gazetesi*, 27 Kasım 1945, No: 171, s. 1.

böyle olmalıdır. Çünkü Türkiye Şefleri yangını yalnız hudutları ötesinde tutmağa muvaffak olmakla kalmamışlar, aynı zamanda tarafsızlığı gerek iktisadi ve gerekse siyasi bakımından kıymetlendirmişlerdir. Bu suretle memlekete zenginlik getirmişler ve hiçbir büyüğün tazyiki karşısında gerilmeyerek istiklali muhafaza etmişlerdir. Bu ne kadar doğru ise bugünkü Türkiye'nin son büyük felaketin tesirlerini hissetmekten geri kalmamış olduğu da ayni derecede doğrudur."

Barış çerçevesinde ilerleyen Türk-Yunan ilişkileri adına yeni bir gelişme Ege Deniz'inde yer alan 12 adanın durumuydu. Avam Kamarası'nda konuşan Mac Millan Türk-Yunan dostluğunun memnuniyetini dile getirdi. Ayrıca sözü, Türkiye Hükümeti'nin 12 adanın Yunanistan'a iadesi hakkındaki talebine getirerek, harbin zulmüne uğramış bulunan Yunanistan'a bu adaların verilmesini İngiltere'nin destekleyeceğini ilâve etti.[103] 12 adalar meselesi Müttefik devletlerin Paris görüşmelerinde Yunanistan'a verilmesi kararı alındı.

1946 yılının Aralık ayında Bulgaristan ile Yunanistan'ın Trakya bölgesinde bir "Yunan Çetesi" faaliyetleri ortaya çıktı. Trakya bölgesini tecrit etmeye çalışan çete Yunan jandarması tarafından durdurulmaya çalışıldı. Bulgaristan sınırını arkasına alan bu çete üyeleri Türk-Yunan hattını kesme amacı güdüyordu. Bu grubun ana hedefi ise Dedeağaç'ı alıp Bulgaristan'a deniz kıyısı kapısı açmaktı. Çete üyeleri telefon hatlarını da kesti. Dağlardan vadi ve köylere doğru ilerleyen çete, bulundukları bölgeyi yağmalıyordu. 8.000 civarında bir grup olarak saldıran çete üyeleri 10 Aralık 1946 tarihinde Selanik-İstanbul demiryolu hattını kesti ve 200'e yakın posta çantasını da çaldı. Bu grubun başka bir amacı da Makedonya'da solcu unsurlara destek vererek bir darbe girişiminde bulunmaktı. 14 Aralık 1946 tarihinde 3. Yunan Tümeni'nin yoğun baskısı sonucunda çete üyeleri Bulgaristan'a sığındılar. Bu asilerin arasında 2 Bulgar subayı da vardı ve esir alındı.[104] Türk devleti ise Yunanistan ve Bulgaristan sınırında gerekli önlemleri alarak herhangi bir olumsuz gelişmeye izin vermedi.

1947 yılının Haziran ayına gelindiğinde Yunanistan'da faaliyet gösteren çeteler daha fazla etkin olmaya başlayınca Yunan Hükümeti vatandaşlarını yeniden silahaltına almaya başladı. Ülkedeki 3 tanınmış komüniste tevkif kararı alındı. Ülkede harp durumu meydana gelince İngiltere bu durum için Rusları suçladı. Bununla birlikte bir Sovyet projesi tüm dünyaya açıklandı. Bu projeye göre Türk Trakya'sı tazminat olarak Bulgaristan'a verilecekti.[105] Bu gelişmeler aslında Rusların güneye hâkim olma düşüncesinden kaynaklanıyordu.

1948 yılında Yunan çetecileri Selanik kentini bombaladıktan sonra kaçış esnasında polis tarafından 124'ü öldürüldü ve 120'ye yakını da tutuklandı. Yunan ordusu Arnavutluk sınırı hattındaki asilerin elinde bulunan tüm bölgeleri ele geçirmeye başladı. Ayrıca Yunanistan'da bulunan İngiliz garnizonu ülkeden ayrıldı.[106] Yunan kuvvetleri asilerin elinde bulunan tüm bölgeleri ele geçirmeye başladı. 1950 yılına gelindiğinde tüm çete isyanları bitti ve ülkede kontrol sağlandı.

Türk-Yunan ilişkileri Batı bloğunda yer alan iki ülkenin birlikte hareket etmesine neden oluyordu. Özellikle Sovyetlerin baskısı ile Atlantik Paktı'na daimî üye olan iki devlet sıkı bir iş birliğine girdi. ABD ise bu iki ülkeye büyük önem veriyordu. Bu kapsamda iki devlete saldırı olursa yapılacak mücadeleyi düzenlemek için Atina'da istişare toplantısı yapıldı. Bu toplantıda Atlantik Orduları Güney Kesimi Komutanı Amiral Carney'in Türk ve Yunan Kara ile Deniz Kuvvetlerine komuta edeceği bizzat kendisi tarafından resmen açıklandı.[107] Bu toplantı sonrası Carney Türkiye'ye geldi ve bazı askerî temaslarda bulundu. Bu gelişmelere ek olarak Haziran 1952'de Yunan Kralı Paul ve Kraliçe Frederika Türkiye'yi ziyarete geldi ve devlet düzeyinde üst protokolle karşılandı. Bu durum iki ülke ittifakının önemini ve güvenini ortaya koyuyordu. Gazete bu gelişmeyi şu resimli haberle verdi:[108]

[103] "Avam Kamarasında Konuşmalar Tekrar Başladı", *Gülek Gazetesi*, 21 Şubat 1946, No: 206, s. 1.
[104] "Bin Kişilik Yunan Çetesi Bulgaristan'a Sığındı", *Gülek Gazetesi*, 14 Aralık 1946, No: 304, s. 1.
[105] Yunan sınırında Arnavutlar baskın faaliyetlerinde bulundular. Çete faaliyetleri ülkede iç isyana gidebilecek kadar büyüktü. Bkz. *Gülek Gazetesi*, 31 Temmuz 1947, No: 377, s. 1.
[106] "Yunan Ordusu Çetecilere Karşı Taarruza Geçti", *Gülek Gazetesi*, 2 Mart 1948, No: 455, s. 1.
[107] "Türk-Yunan Kuvvetlerini Amiral Carney Komuta Edecek", *Gülek Gazetesi*, 10 Mayıs 1952, No: 1060, s. 1.
[108] "Misafirlerimiz, Dün Şereflerine Yapılan Spor Gösterilerini Seyrettiler", *Gülek Gazetesi*, 12 Haziran 1952, No: 1074, s. 1.

ELEN KRALİÇESİ FREDERİKA

ELEN KRALI PAUL

Misafirlerimiz, Dün Şereflerine Yapılan Spor Gösterilerini Seyrettiler

Yunan Kral ve Kraliçesi bu akşam hususî trenle Ankara'dan İstanbul'a hareket edecekler

Resim 8: Gülek Gazetesi, S. 1074, s. 1.

İki ülke arasında güven ve iyi niyete dayalı ilişkiler yaşanırken Yunanistan menşeili Akropolis Gazetesi, İzmir'in Yunanistan'a bağlanması ve Ayasofya'nın tekrardan kilise olarak faaliyete geçirilmesi noktasında istekleri olduğunu yazdı. Bu gelişme Türkiye'de şaşkınlıkla karşılandı. Gülek Gazetesi bu haberi manşetten verdi ve "*İşte dostluk buna denir!...Akropolis'in yeni bir isteği var (!)*" başlıklı bir haber yaptı.[109] Yunan başbakanı bu olaya "*Ayasofya'nın kilise olarak tadil edilmesini talep eden gayri mesul bir gazetedir*" şeklinde cevap verdi. Yunanistan Başbakan Yardımcısı Sofokles Venizelos Türk basınının bu olayı fazla önemsememesini isteyen bir açıklama yaptı.[110]

2.5 Türk-Ermeni-Gürcü İlişkileri (1945-1952)

Uluslararası gelişmelere ek olarak Türkiye'yi ilgilendiren iki gelişme daha yaşandı. Bunlardan ilki ABD'de yaşayan Ermeniler Türkiye'deki bir bölüm toprakların Sovyet Ermenistan'ına verilmesini istedi. Bu konuda Mareşal Stalin'e bir mektup dahi yolladılar. Diğer bir gelişme ise iki Gürcü tarihçi tarafından Roma, Bizans ve Yunan arşivlerine dayanarak Batum kentinin 270 km. çapındaki Ardahan, Artvin, Oltu, Tortum, Trabzon, İspir, Bayburt, Gümüşhane, Giresun, Kars ve Erzurum'u Gürcistan'a katılmasını istedi. Ruslar ise bu fikre destek vererek bu talebi Türkiye'ye iletti. Bu dönemde İran konusunda anlaşmazlıklar bulunurken uluslararası gündem Türkiye oldu. 25 Aralık 1945 tarihindeki habere göre Türkiye bir karış toprak vermeyeceğini açıkladı. Türkiye'de Ruslar protesto edildi. Gülek gazetesi "Şerefli insanlar olarak yaşayacağız, şerefli insanlar olarak öleceğiz" başlıklı yazısıyla bu protestolara destek verdi ve milliyetçi bir duruş sergiledi. Van vilayetinin Çıldır ilçesinde vatandaşlar Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye ülkeye bağlılıklarını bildiren bir telgraf gönderdiler. Telgrafın içeriğinde gerekirse canlarını feda edeceklerini belirttiler. Bununla birlikte Trabzon ili Sürmene ilçesi ve Çanakkale kentinde de Türk bayraklı protestolar yapıldı. Yaşanan gelişmeler sonrası Türkiye ile Sovyetler arasında yapılan bir plebisitle Kars ve Ardahan Türkiye'ye bırakıldı. Başbakan Şükrü Saraçoğlu durumla ilgili yaptığı açıklamada ABD, Yunanistan, İsviçre, Hindistan, Fransa ve Arap memleketleri gazete ve radyolarına Türk milletine destek verdikleri için teşekkürlerini sundu ve Türk devletinin barışçı bir politika güttüğünü ortaya koydu. Türkiye ile Sovyetler arasındaki durum Londra'da yapılacak konferansta görüşülmeyeceği de belirtildi. Buna rağmen Ermeni ve Gürcüler ülkenin doğusundaki bu isteklerini ara ara yinelediler.

Ruslar tüm Ermenilerin topraklarına dönmelerini istedi. İran, Suriye, Lübnan, Türkiye, Güney Amerika, Fransa ve Bulgaristan'da yaşayan Ermenilerin ata topraklarına dönmeleri için çoğu defa çağrıda bulundu. Bu durum aslında Rusların Ermenilerin koruyuculuğunu üstlendiğini de gösteriyordu. Bu gelişmeye ek olarak Fransız komünistleri Ermenilere desteklerini açıkladılar. Bununla birlikte Kürdistan'a muhtariyet verilmesini de talep ettiler. Hınçak ve Taşnak cemiyetleri komünist partisinin desteğiyle Paris'te eylem yaptı. Ermeni zenginleri Matasyan ve Etneyan da bu faaliyetleri maddi olarak destekledi.

[109] "İşte dostluk buna denir! Akropolis'in yeni bir isteği var (!)", *Gülek Gazetesi*, 17 Temmuz 1952, No: 1087, s. 1.
[110] "Yunan Başbakan Yardımcısının Ayasofya Hakkındaki Beyanatı", *Gülek Gazetesi*, 19 Temmuz 1952, No:1088, s. 1.

1947 yılında ABD, Rusların Balkanlar ve Orta Doğu’daki faaliyetlerine karşın Türkiye ve Yunanistan’ı destekliyordu. Bu kapsamda mali yardım dışında askerî yardımlarda yapmaya başladı. Bu durum ABD’de yaşayan Ermenileri kızdırdı. ABD yönetimi protesto edildi. Hatta Ermeniler ABD’nin Türkiye politikalarını vasıfsız olarak nitelendirdiler.

2.6 Kudüs Meselesi ve İsrail

Uluslararası gelişmelerden birisi de şüphesiz BM Genel Kurul Toplantısı’nda Filistin meselesinin incelenmesi ile ilgili bir komisyon kurulması kararı alınmasıydı.[111] Nitekim BM’nin 29 Kasım 1947 tarihinde aldığı 181 Sayılı “Filistin’i Bölme Kararı” ile Ortadoğu’da farklı gelişmelerin yaşanacağını gösteriyordu. Bu karara önemli destek veren ülke İngiltere’ydi. Zaten İngiltere bu bölgeden çekiliyordu ve bu esnada alınan kararla bölgeyi istikrasızlığa da sürüklemesi muhtemeldi.[112]

1947 yılının sonlarına doğru İngiliz “News Chronicle Gazetesi” Türkiye’deki Yahudileri ile ilgili bir makale yayınladı. Filistin’de gelişmeler yaşanırken bu tür bir makalenin yayınlanması Türkiye adına bir prestij meselesi oldu. Makalenin içeriğinde Türkiye’deki Yahudilerin bazı Arap ve Avrupa’da yaşayan diğer Yahudilerden daha eşit vatandaşlık haklarına sahip ve emniyetli bir yaşam sürdürdükleri de yer almaktaydı.[113]

Filistin’de yaşanan gelişmeler üzerine farklı ülkelerden 1.500 kişilik Arap grubu Kudüs’e geldi. Kudüs civarında bazı Yahudi yerleşim yerlerine saldırı düzenlendi. Buna karşın bir kısım Yahudi de Arap köylerine baskın düzenledi.[114] Yaşanan gelişmeler üzerine BM Güvenlik Konseyi tarafından bazı ateşkes kararları alındı. Bu kararlar şunlardan oluşmaktaydı:[115]

- Siyasî ve askeri planlar üzerinde mütareke,
- Her iki tarafın mütarekeye riayetlerini tespit etmek üzere bir komisyon kurulması,
- Endonezya nizamında olduğu gibi Güvenlik Konseyi tarafından ateş kes emrinin verilmesi.

Yalnız ateşkes kararı pek faydalı olmadı. Araplarla Yahudiler arasında çatışmalar şiddetlendi. Yahudiler, Yafa kentine girdi. Mısır kuvvetleri Filistin hududunda toplanmaya başladı. Araplar tarafından Akka ve Yafa’yı geri almak adına saldırılar düzenlendi. Suriye basını ise bu savaşın neticelerinin Arapların geleceğini belirleyeceğini belirtti. Bu gelişmelerden sonra Kudüs’e BM el koydu ve Kızılhaç’ı görevlendirdi. Alınan karara göre bu bölge askerden arındırılacak ve her iki taraf arasında bağımsız bir konuma kavuşacaktı.[116] 14 Mayıs 1948 tarihinde “İsrail Devleti” kuruldu. 21 Mayıs 1948 tarihinde Suriye Cumhurbaşkanının daveti üzerine Ürdün Kralı Abdullah, Irak Naibi, Suriye ve Lübnan Cumhurbaşkanlarının iştirak ettiği konferansta BM’nin Filistin kararları görüşüldü. Araplar ateşkes kararını dinlemeyip saldırılara devam etti.

Temmuz 1948’de Irak ve Mısır’dan Filistin’e gelen gönüllü tugaylar ile Yahudiler arasında şiddetli çarpışmalar devam etti. Araplar özellikle Tel’aviv kentini bombalarken Kudüs’e 25 km. uzaklıkta Ldy Dave ve Remle şehirleri Yahudilerin eline geçti.[117] Irak kuvvetlerine ait uçaklar bir İsrail gemisini bombaladı. Bu gelişmeler üzerine BM Güvenlik Konseyi ateşkes emri verdi. Araplar ateşkes emrini uygulamaya koydu ve çatışmalar durdu. Arap birliği kendi aralarında toplantı yaptıktan sonra kalıcı barış için bazı şartlar ortaya koydu. Arap Birliği Genel Sekreteri Azzam Paşa’nın açıkladığı şartlar şunlardı:[118]

- Mütarekenin devamı müddetince Filistin’e yapılan Yahudi muhaceretinin durdurulması,
- Arap mültecilerinin Yahudilerin işgali altında bulunan topraklardaki yerlerine müsaade edilmesi,
- Yahudilerin silâh ve mühimmat ithal etmelerinin önlenmesi şartıyla Kudüs’ü silahsızlandırmaya razı olacaklar,
- Ateşkes emrine riayete devam edeceklerdi.

Arap birliği ve Yahudiler arasında gerçekleşen barış görüşmelerinde ateşkes döneminde pek fazla ilerleme sağlamadı. Suriye Dışişleri Bakanı müzakerelerden olumlu sonuç çıkmayacağını da açıkladı. Eylül 1948’de yeniden çatışmalar başladı. Bu esnada Filistin-Arap hükümeti kuruldu. Bu hükümetin Başbakanlığına Ahmet

[111] “Filistin’i Bölme Kararı”, *Gülek Gazetesi*, 25 Eylül 1947, No: 396, s. 1.
[112] Enzo Traverso, *Yahudi Modernitesinin Sonu*, Kayhan Matbaacılık, İstanbul 2016, s. 116–20.
[113] “Türkiye’deki Yahudiler”, *Gülek Gazetesi*, 11 Ekim 1947, No: 403, s. 1.
[114] “Kudüs’te Karışıklık”, *Gülek Gazetesi*, 22 Ocak 1948, No: 438, s. 1–2.
[115] “Filistin Meselesi Hakkında BM Kararı Tevdi Edilecek”, *Gülek Gazetesi*, 15 Nisan 1948, No: 478, s. 1.
[116] “Filistin’de Araplar Ateşkes Emrini Kabul Etmiyorlar”, *Gülek Gazetesi*, 25 Mayıs 1948, No: 487, s. 1.
[117] “Filistin’de Çok Kanlı Savaşlar Oluyor”, *Gülek Gazetesi*, 14 Temmuz 1948, No: 506, s. 1.
[118] “Kudüs’ün Silahtan Tecridi İçin Arpa Şartları”, *Gülek Gazetesi*, 27 Temmuz 1948, No: 512, s. 1.

Hilmi, Dışişleri Bakanlığına da El-Hüseyni getirildi.[119] Ekim ayında devam eden çatışmalar sonucunda Yahudi kuvvetleri Gazze şehrini kuşattı. Yahudilerin askerî kuvvetleri güçlü olduğu için Arapları bastırdıklarını ve bu durumun mecbur anlaşmayla sonuçlanacağı fikri oluştuğu görülüyordu.[120] Bu gelişmelere ek olarak Aralık 1948'de İsrail devletinin BM'ye üye olarak alınıp alınmaması meselesini müzakere edildi yalnız bu durumu Rusya 29. maddeye istinaden veto etti.

Ocak 1949'da İngilizler yaşanan olaylar nedeniyle bölgeye asker çıkardı. Akabe limanına çıkan İngiliz askerleri bölgede kontrolü ele geçirmeye çalıştı. 10 adet uçakla devamlı olarak çıkartma yapan askerler bölgeye malzeme taşıdı.[121] Bölgede bu gelişmeler yaşanırken İtalyanlar, İsrail devletini tanıdığını ve bir konsolosluk açılması için girişimlere başladıklarını bildirdi. Avrupalı devletler ve özellikle İngiltere ve ABD bir İsrail devletinin tanınması için yoğun çaba sarf ettiği görülmekteydi. Askeri yardımların yanı sıra politik olarak destek veriyordu.

Türkiye'de ise İsrail devletinin kuruluşunun ve bağımsızlık ilanının yansımaları farklıydı. Türkiye Batı bloğu desteğiyle Sovyetlerin baskısına karşı koyabiliyordu. Batı bloğunda yer alan İngiltere ve ABD ise bir İsrail devletinin kurulmasını özellikle destekliyordu. Bu anlamda Türkiye bu duruma tepki gösteremiyordu. Buna karşın Arap birliğine yakın olmasına rağmen İsrail'in kurulması noktasında sessiz kaldı. Türkiye tarafsız bir politika güttü. Özellikle Batı bloğu askeri ve mali yardımları bu politikada etkili oldu. Arap devletleri Türkiye'ye tepki koyma konusunda telkinlerde bulundu. Yalnız Türkiye 1949 yılında İsrail devletini resmen tanıdı.[122]

2.7 Gülek Gazetesinde İşlenen Diğer Uluslararası Gelişmeler (1945-1952)

2.7.1 Suriye

1945 yılı içerisinde Suriye'de Fransızlara karşı mücadele başladı. Suriye'de seferberlik ilan edildi ve 18-60 yaş arası vatandaşlar askere çağrıldı. Fransızlar yaşanan olaylar neticesinde bölgeden ayrıldı.[123] 20 Aralık 1945 tarihinde verilen habere göre Suriye ve Lübnan'ın bağımsızlıkları tanındı.[124] Suriye'nin bağımsızlığını kazanmasından sonra Türkiye ile Suriye sıcak ilişkiler kurmakta zorlandı. Bu durumun sebebi ise Hatay Meselesiydi.[125]

1947 yılının başında Türk-Arap iş birliği kapsamında Ürdün Kralı Abdullah Türkiye'ye geldi. Önce İskenderun ve Adana'ya uğradıktan sonra Ankara'da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından karşılandı. İki ülke arasında gelişen samimi havaya rağmen Arap devletleri (Irak, Mısır, Lübnan, Ürdün ve Suriye) özellikle boğazlar konusunda istekleri olan Sovyetlerden çekiniyordu. Bu duruma ek olarak Suriye ile Türkiye arasında itilaflar yer almaktaydı. Bu itilafın sebebi Suriye Türkiye'den İskenderun'u istemesiydi. Ayrıca Irak ile Türkiye arasında da Musul petrolleri sorunu bulunmaktaydı.[126] Suriye Başbakanı gelişmeler üzerine İskenderun'u istemediklerine dair demeç verdi. İskenderun meselesinin bir yalan olduğu ve BM'ye bu mesele ile ilgili başvuru yapmayacaklarını ekledi. Hatta Suriye'de Türkiye ile ilgili olumsuz haber yapan gazetenin faaliyetleri 10 gün süresince durduruldu. Başbakan Şükrü El-Kuvvetli bu meselenin Türkiye ile Suriye arasında barışçıl şekilde çözüleceğini de söyledi.[127]

Suriye'de Albay Sami Hinnavi'nin yaptığı darbeyle Mareşal Zaim ve Başbakan El-Kuvvetli 14 Ağustos 1949 tarihinde kurşuna dizildiler. Hinnavi tarafından yapılan darbede Mareşal Zaim ve Başbakan El-Kuvvetli gayri meşru taklibi hükümet yapmak, milli serveti gayri meşru kullanmak, birçok suçsuz memurları işten etmek memlekette terör havası yaratmak, milleti aldatmak ve idam etmek gibi suçlarla bir saatlik mahkeme de yargılandı. Zaim kendisini ancak ordunun bir hamisi olduğunu iddia etse de infaz edildi.[128] Suriye'de bu olaylar üzerine iki darbe girişimi daha gerçekleşti. Hükümetin kurulması çalışmaları sekteye uğrasa da ülkede yönetim oluşturuldu ve 1950 yılında darbe girişiminde bulunan Hinnavi ve onunla birlikte 4 binbaşı gizli bir şekilde yargılandı.

[119] "Filistin-Arap Hükümeti Kuruldu", *Gülek Gazetesi*, 23 Eylül 1948, No: 534, s. 1.
[120] "Filistin Harbi Etrafında", *Gülek Gazetesi*, 11 Aralık 1948, No: 558, s. 1.
[121] "Filistin Meselesi Vahimleşiyor", *Gülek Gazetesi*, 11 Ocak 1949, No: 567, s. 1.
[122] Gencer Özkan, *Türkiye-İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi*, TESEV Yayınları, İstanbul 2005, s. 13–15.
[123] "Suriye'de Seferberlik Hazırlığı", *Gülek Gazetesi*, 26 Mayıs 1945, No: 96, s. 1.
[124] "Suriye ve Lübnan'ın Bağımsızlıkları Tanındı", *Gülek Gazetesi*, 20 Aralık 1945, No: 180, s. 1.
[125] Sever, age, s. 182.
[126] "Türkiye ve Arap Birliği", *Gülek Gazetesi*, 11 Ocak 1947, No: 310, s. 1.
[127] "Suriye Doğru yolda Yürümeye Başladı", *Gülek Gazetesi*, 4 Şubat 1947, No: 317, s. 1.
[128] "Suriye'de Yeni Olaylar", *Gülek Gazetesi*, 16 Ağustos 1949, No: 650, s. 1.

Bu gelişmelere ek olarak 10 Mayıs 1950 tarihinde Suriye Cumhurbaşkanı Şükrü El Kuvvetli basına bir demeç verdi. Ortadoğu'daki durumları değerlendiren eski Başkan El Kuvvetli Arapların yaşadığı bölgelerde barışın ancak birliğin sağlanmasıyla olacağını belirtti. Adı geçen bu beyanatta şu noktalar üzerinde durdu:[129]

- Arap memleketleri müşterek bir ordu, donanma ve hava kuvveti teşkil etmelidirler,
- Arap memleketleri askeri, siyasi ve iktisadi sahada bir birlik teşkil etmelidirler ve bu birlik hükümetler değişse bile değişmemelidir,
- Arap memleketlerinde yeni silâh fabrikalarının kurulması Arap âleminin selâmeti için elzemdir.

2.7.2 İran

1945 yılında Azerbaycanlı asiler Tahran'a doğru ilerlediler. Bu duruma Müttefik devletler müdahale etti ve İran bu direnişi bastırdı. Yaşanan bu gelişmeler sonrası İran, Müttefik devletlere nota verdi.[130] Sovyetler, İran konusunda ısrarcı davranmasına rağmen diğer Müttefik devletlerin tepkilerini de dikkate alarak Tahran'a ilerlemek istiyordu. Bu konuda ise Azerbaycanlı asilerin İran sınırındaki faaliyetlerini destekliyordu. Ocak 1946'da İran'ın kuzeyindeki demiryollarını iade edeceğini açıklarken Mart ayına gelindiğinde Rus ordusu Tahran' yönelik askeri baskısını artırdı ve orduları motorize birliklerle değiştirdi.[131] 24 Mayıs 1946 tarihli gazete haberinde İran ve Azeri isyancılar yoğun şekilde çarpışmaya başladığını bildirdi. Eylül ayına gelindiğinde ise İran'da iç karışıklıklar ortaya çıktı. Ganave Limanı ve Basra Körfezi'ndeki üç liman asilerin eline geçti. Bazı stratejik noktalar ve askerî karakollar isyancıların kontrolüne geçti ve Isfahan kentini tehdit etmeye başladı. Sovyetler, İran'ın kendi politikalarına göre hareket etmesini istiyordu. Buna karşın İran bu isteğe karşı direniyordu.

Sovyetler, İran'a olan baskılarını sürekli devam ettirdiğinden İran 1948 yılının Aralık ayında bir nota verdi. İran basını genel olarak "*Biz ne Yunanistan ne de Çekoslovakya'yız*" diyerek Ruslara boyun eğmeyeceklerini dünyaya duyurdular. Ayrıca her iki ülke arasında yaşanan gerginlik basında çokça yer aldı.[132] 1949 yılı Nevruz kutlamalarında İran Şahı Şahinşah şu demeçte bulundu: "*Bütün İranlıları birliğe davet ediyorum. Yabancı ajanların bu birliği ihlal etmelerine müsaade etmeyeceğiz*." Ülkesini birliğe davet eden Şah ülkede sosyal adaleti sağlayacaklarını da ekledi.[133]

Sovyet tehlikesi dışında İran'da Batılı devletlerle sıkıntılar yaşamaya başladı. Özellikle petrol konusunda çekişmeler yaşanmasına rağmen İran petrollerine müdahale ettirmedi.

2.7.3 Hindistan

25 Nisan 1946 tarihinde yayımlanan 233. sayısında gazete "Hindistan'ın İstiklali ve Mahatma Gandi" başlıklı bir yazı yayınladı. Yazının içeriği oldukça garipti. Hindistan'daki isyancılar bağımsızlığını istiyor ve kan dökmeden bu olayın gerçekleşmeyeceğini biliyorlardı. İngiliz gemilerindeki tayfalar bile bağımsızlık için mücadeleye başlayıp sonuca ulaşmak istiyorlardı. Bu durum oldukça normal olmasına rağmen 300 milyon nüfusu olan ülkeyi Gandi'nin açlık grevleriyle uyuttuğunu yazıyordu. Gandi'yi kendi kabuğuna çekilen bir "objektif şarlatana" benzetiyordu. Haberin devamında Hint Kongre Partisi Başkanı Pandit Cevahirlal Nehru'nun sözlerine yer veriyordu: "*Asya'nın kurtuluşunun Hindistan'ın bağımsızlığı ile kabil olacaktır. Bir gün gelecek ki her Hintli kuvvetli olacak ve bunlar Asyalıların kurtuluşu için mücadele edeceklerdir. Yarısı hür ve yarısı köle insanlardan mürekkep bir dünya olamaz.*" Bu köşe yazısının devamında yazarı Sait Topur, Nehru'nun daha doğru işler yaptığını belirterek Gandi'yi eleştiriyordu. Ayrıca yazar Asyalı toplulukların zannedildiği gibi derin uykuda olmadığını ve yakın zamanda sömürgeciliğin tarihe karışacağını ekledi.[134] Gazetenin 24 Mayıs 1946 tarihli 246. sayısında ABD'nin Hint bağımsızlığını istediğini ve bu davayı takip ettiklerini açıkladı. Bu konu ile ilgili olarak Herald Tribune Gazetesi başyazarı şu söyleri deklare etti:[135]

> "*Hintliler hakikaten hürriyet istiyorlar ve Hindistan'ın şikâyetlerinden ve ıstıraplarından memnun olmakta devam etmek istemiyorlarsa, bu vesika yeni terakkiler kaydetmek için muhakkak ki birçok esasları ihtiva etmektedir, İngilizlerin bu geniş sömürge nizamını kati bir kararla tasfiye etmek istedikleri hatırdan geçirilemez. Fakat İngilizlerin Malta'dan Singapur'a kadar uzanan bölgelerin milyonlarca nüfusu ihtiva eden ahalisi ile münasebetlerini tanzim etmeğe ve buralarını teşkilatlandırmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır*."

[129] "Ayrıca El kuvvetli özellikle Rusların saldırgan tutumu nedeniyle bölgede birliğin elzem olduğunu aktardı." Bkz. *Gülek Gazetesi*, 11 Mayıs 1950, No: 759, s. 1.
[130] "Azerbaycan Garnizonu Teslim Oldu", *Gülek Gazetesi*, 17 Aralık 1945, No: 178, s. 1.
[131] "İran Başbakanı Bir Demeçte Bulundu", *Gülek Gazetesi*, 16 Mart 1946, No: 216, s. 1.
[132] "Rusya ile İran Arasındaki Gerginlik Son Şeklini Aldı", *Gülek Gazetesi*, 1 Nisan 1948, No: 478, s. 1.
[133] "İran Şahının Daveti", *Gülek Gazetesi*, 22 Mart 1949, No: 593, s. 1.
[134] Said Topur, "Hindistan'ın İstiklali ve Mahatma Gandi", *Gülek Gazetesi*, 25 Nisan 1946, No: 233, s. 1.
[135] "ABD Hindistan'ın Bağımsızlığı İstiyor", *Gülek Gazetesi*, 24 Mayıs 1946, No: 246, s. 1.

Hindistan yapılan yoğun mücadelelerin sonunda 15 Ağustos 1947 tarihinde bağımsızlığına kavuştu. Gandi 30 Ocak 1948 tarihinde öldü. Bağımsızlığın ilanından 2 yıl sonra 15 Ağustos 1949 tarihinde kurtuluş günlerini görkemli törenle kutladı. Manevi liderleri Mahatma Gandhi'nin Rajghat'taki kabrine de çelenklerde konuldu.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı 1939-1945 yılları arasında tüm dünyayı etkisi altına aldı. Almanya'nın saldırgan tutumu nedeniyle Avrupa'da patlak veren savaşta İtalya ve Japonya ile birlikte Mihver devletlerini oluşturdu. Bu bloka karşı İngiltere, Fransa ve Rusya ittifak oluşturdu ve Müttefik devletler grubunu meydana getirdiler. Japonya'nın Pasifik Okyanusu'nda yer alan Hawaii adalarındaki ABD donanmasına saldırması savaşı şiddetlendirdi. 1944-1945 yılları ise Müttefik devletlerin askerî üstünlüğüyle sonuçlanınca mihver devletleri tek tek ateşkes ilan ettiler. Fakat bu durum dünyada politik, sosyolojik ve ekonomik olarak birçok sıkıntıyı beraberinde getirdi. Galip devletler ile mağlup devletler arasında barış görüşmeleri başladı.

Savaş sonrası barış görüşmeleri önce ABD, Sovyetler, İngiltere, Fransa ve Çin'in bir araya gelmesiyle başladı. Özellikle Dörtler grubu olarak görüşmeler yapan galip devletler bu süreçte zamanla ayrılığa düşmeye başladı. Sovyetlerin Almanya ve Polonya konusunda himayeci istekleri ortaya çıkınca savaşı kazanan devletler anlaşmazlığa düştü. Bununla birlikte Balkanlar, İstanbul ve Çanakkale Boğazları, İran ve Kore yarımadası diğer itilaflı meselelerdi. Sovyetlerin etkisinde olan bölgelerde komünizm yayılmaya ve etkin olmaya başladı. Bu ayrışmanın yanında Sovyetlerin emperyalist yaklaşım gütmesi nedeniyle ABD, İngiltere ve Fransa önderliğinde Atlantik Paktı kuruldu. Ayrıca Çin'de komünistlerin ülke yönetimine geçmesi ve komünist Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırması bu ayrılığı ortaya çıkardı. Dünyada soğuk savaş döneminin başlangıcını oluşturan bu dönem sonrasında dünya iki kutuplu hale geldi.

Gülek Gazetesi'nin ilk sayısı 10 Ekim 1944 tarihinde Dr. Abdullah Caynak tarafından yayınlandı. Son sayısı ise 14 Ekim 1952 tarihinde yayınladıktan sonra basın hayatı son buldu. Tam 1124 sayı yayınlayan gazetenin künyesine "Siyasi Halk Gazetesi" yazıyordu. Tarsus, Mersin, Adana ve Çukurova bölgesinde okuyucularına yerel, ulusal ve uluslararası gelişmeleri aktardı. Genellikle gazetenin ilk sayfası yoğun yurt dış haberleri üzerineydi. Düzenli ve sürekli haber aktaran gazete okuyucularını bilgilendirme görevini yapmaktaydı. Bölgesel bir gazete olmasına rağmen ulusal ve uluslararası özelliği ön plandaydı.

Gülek Gazetesi 1944-1952 yılları arası yayınlandığı dönemde verdiği uluslararası haberlerde bir formata sahipti. Tüm gelişmeleri sıcağı sıcağına aktarıyordu. Milliyetçi bir duruşa sahip olması da soğuk savaş döneminde Türk dış politikasını doğru anlatmasına da yansıdı. Gülek gazetesinin gözünden dış ilişkilerdeki gelişmeler sayesinde yerel bir belleğin oluşmasını sağladı. O dönemdeki atmosfer gazetenin titiz çalışmalarıyla okuyucularına ulaştırıldı.

Gazetenin Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, CHP prensiplerini dikkate alan ve milli bir duruşu vardı. Türkiye'nin demokratikleşme dönemini de okuyuculularıyla buluşturan gazete Demokrat Parti karşıtı bir yayın politikasına da sahipti. Tarım, ticaret ve eğitim konularında haberler aktaran gazete Türk basın tarihinin önemli yerel kaynaklarından biri olduğu aşikârdı.

KAYNAKÇA

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980),* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984.

BABAOĞLU, Resul-OLGUN, Said, "Siirt Basın Tarihi: Bibliyografik Bir Döküm", *Turkish Studies*, Vol. 10/5, (Spring 2015), s. 57-78.

DEMİRCAN, Ömer, *Dünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil,* Remzi Kitapevi, İstanbul 1988.

ERKAL, Abdi, 'Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Yerel Basının Gelişim Süreci', *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Konya 2019, https://doi.org/DOI: 10.18094/josc.397938.

EROĞLU, Hamza, "Kuzey Atlantik Paktı", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,* 1954, Cilt 21, Sayı 1-4, s. 22–49.

GERÇEK, Selim N., *Matbuat Tarihi*, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2019.

GİRGİN, Atilla, *Türkiye'de Yerel Basın,* Der Yayınları, İstanbul 2009.

GÜLEK GAZETESİ, 1-1124 Sayıları.

KABACALI, Alpay, *Başlangıçtan Günümüze Basın Sansürü*, Literatür Yayınları, İstanbul 2000.

KALAFAT, Oğuz, "Toros Tünellerinin Bir Ucu: Mütareke ve Örgütlenme Dönemlerinde Pozantı'da Millî

Mücadele", *Elazığ Asos Yayınevi*, 2021.

KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2008.

NALCIOĞLU, Belkıs Ulusoy, *Türk Basın Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

ÖZKAN, Gencer, *Türkiye-İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi*, TESEV Yayınları, İstanbul 2005.

SEVER, Ayşegül, *Soğuk Savaş Kuşatmasında Türkiye, Batı ve Orta Doğu (1945-1958)*, Boyut Yayıncılık, İstanbul 1997.

ŞEKER, Mustafa, *Yerel Gazeteler : Tekniği İçeriği Çalışan Profili Haber Kaynakları Ekonomi Politiği Gücü ve Sorunlarıyla*, Tablet Yayınevi, Konya 2007.

TEKELİ,İlhan, İLKİN,Selim, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

TEKELİ İlhan, İLKİN, Selim, *Dış Siyaseti ve Askerî Stretejileriyle İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi (1. Cilt)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.

TRAVERSO, Enzo, *Yahudi Modernitesinin Sonu,* Kayhan Matbaacılık, İstanbul 2016.

TOKGÖZ, Oya, *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2006.

ULUÇAY, Çağatay, KARTEKİN, Enver, *Yüksek Mühendis Okulu*, İstanbul İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1958.

EKLER

Ek-1: Gülek Gazetesi uluslararası içeriği olan ilk sayfa örneği

Sahibi ve Başmuharriri RİFAT ÖZAVCI

İdare Yeri: İnönü Caddesi No. 10 TARSUS

Telefon: 122

30 EYLÜL 1952 Salı

Gülek

Kitap — Mecmua — Gazete ve her çeşit baskı işlerinizi

Gülek Basımevi'ne

yaptırırsanız, memnun ve kazançlı olursunuz.

Yıl: 8 Sayı: 1118

Fiatı 10 Kuruş

Türkiye, Nato Emrine En Fazla Kuvvet Verecek

Harp vukuunda harice çıkmıyacak olan bu kuvvetlerimizin iaşe ve teçhizatı Nato teşkilâtı tarafından temin edilecek

Hulusi Köymen'in Beyanatı

İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ KONGRESİ DÜN AÇILDI

Bir konuşma yapan Early Chort: Partimiz uzun zaman muhalefette kalmıyacak, dedi

İnönü, Ege seyahatine çıkıyor

C.H.P. Genel Başkanı 4 Ekimde İzmire hareket ediyor

İSMET İNÖNÜ

CUMHURBAŞKANI Doğu seyahatine çıktı

C. Bayar'a Kemal Zeytinoğlu, Sıtkı Yırcalı refakat etmektedirler

CELÂL BAYAR

Mısır'da Siyasî Durum Çok Nazik

Vaft Partisi ve Hükûmet anlaşmazlığı

General Necip, anlaşmazlığa çare bulmak için geziye çıktı

General Eisenhover de açıkça hesap verecek

Truman dün partisi adına propaganda yapmak üzere kızı ile birlikte Vashington'dan ayrıldı

932 doğumlular askere çağrıldı

Basımevimizin Mersin Şubesi pek yakında faaliyete geçiyor

Adres: Camişerif mahallesi Solak 11, No. 11 MERSİN

Doğum

Görsel 1: Gülek Gazetesi, S. 1118, s. 4.

Ek-2: ABD filosu İzmir ziyareti

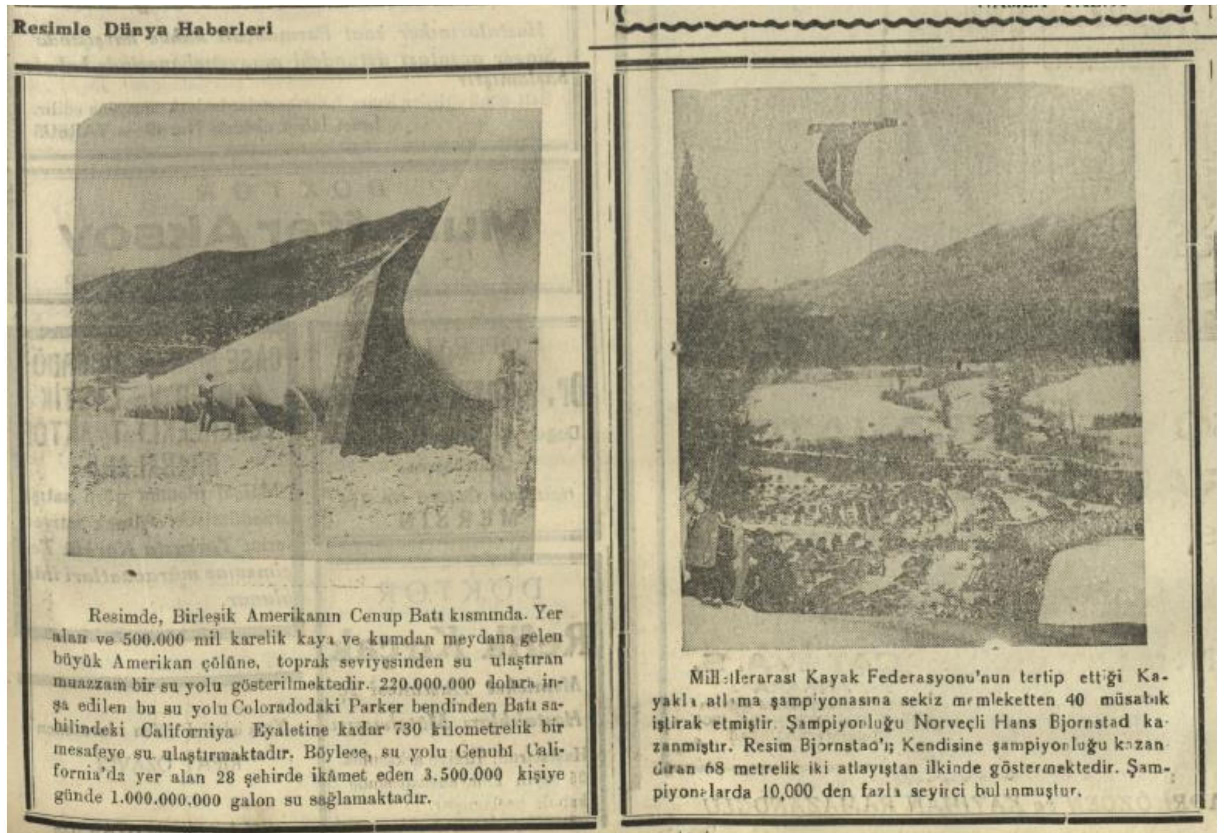
Amerikan HARP GEMİLERİ İZMİRE GELİYOR

Ankara 13 (özel) — Memleketimizi ziyaret edecek Amerika harp gemileri için bir program hazırlanmıştır. Bu programa göre, gemiler bu ayın 23 ünde İzmirde bulunacak, üç gün orada kaldıktan sonra Marmarisi ziyaret edecek ve iki gün de orada kaldıktan sonra ayrılacaktır. Bu ziyaretin hususi mahiyette olduğu bildirilmektedir

Bir Amerikan filosu sefere hazırlanırken

Görsel 2: Gülek Gazetesi, S. 297, s. 1.

Ek- 3: Resimli dünya haberleri

Resimle Dünya Haberleri

Resimde, Birleşik Amerikanın Cenup Batı kısmında. Yer alan ve 500.000 mil karelik kaya ve kumdan meydana gelen büyük Amerikan çölüne, toprak seviyesinden su ulaştıran muazzam bir su yolu gösterilmektedir. 220.000.000 dolara inşa edilen bu su yolu Coloradodaki Parker bendinden Batı sahilindeki Californiya Eyaletine kadar 730 kilometrelik bir mesafeye su ulaştırmaktadır. Böylece, su yolu Cenubî California'da yer alan 28 şehirde ikâmet eden 3.500.000 kişiye günde 1.000.000.000 galon su sağlamaktadır.

Milletlerarası Kayak Federasyonu'nun tertip ettiği Kayaklı atlama şampiyonasına sekiz memleketten 40 müsabık iştirak etmiştir. Şampiyonluğu Norveçli Hans Bjornstad kazanmıştır. Resim Bjornstad'ı; Kendisine şampiyonluğu kazandıran 68 metrelik iki atlayıştan ilkinde göstermektedir. Şampiyonalarda 10,000 den fazla seyirci bulunmuştur.

Görsel 3: Gülek Gazetesi, S. 741, s. 4.

Resimle Dünya Haberleri

Birleşik Amerika Deniz Kuvvetlerinin Kaliforniyadaki elektronik lâboratuarlarına mensup fen adamları gemilerdeki antenlerin hassasiyetini ölçmek için tecrübelere girişmişlerdir. Bu tecrübelerde kullanılacak gemi yerine küçük eb'adda bir modelden istifade edilmektedir. Dönen bir masa üzerine yerleştirilen destroyer modeli, takriben deniz kadar nâkil olan bir sun'i okyanus üzerinde dönmektedir. Ön plânda göze çarpan radyo âhizesi modelin yayınladığı işaretleri zaptedip ölçmektedir.

Resimde son yıllarda memleketimizde de büyük rağbet gören Traktörlerin imal edildiği bir Amerikan Fabrikasından bir köşeyi görüyorsunuz.

Görsel 4: Gülek Gazetesi, S. 776, s. 3.

Ek-4: Gülek Gazetesi iç sayfası

Sayfa 4 — Gülek — 29 Aralık 1951

Dünyaya resimlerle bir bakış

Resimde, Doğu İngilteredeki Norvich şehrinin ayakkabı fabrikalarından biri görülmektedir. İngiliz fabrikalarının mamulleri geçenlerde Londrada tertiplenen Ayakkabıcılık ve Dericilik Sergisinde teşhir edilmiştir.

Central Valley projesi tamamlanınca sulama vasıtasıyla ıslah edilerek ziraata elverişli bir hale getirilecek olan Amerikanın California eyaletinden bir manzara.

Pariste, Eyfel kulesinin alt kısmından bir görünüş

Washington'da Beyaz Sarayda Birleşik Amerika Müşterek Güvenlik Yardım programı başkanlığı vazifesini kabul eden W. Averell Harriman yemin merasiminden sonra Cumhurbaşkanı Trumanla görüşüyor.

Birleşmiş Milletler nezdinde Korede çarpışan kara, deniz ve hava kuvvetlerine mensup askerlere verilecek Birleşmiş Milletler Madalyası.

İ L A N

5 Ocak Cumartesi günü Tarsus İdman Yurdunun 1952 yıllık kongresi yapılacağından saat 16 da kulüp azalarının kulüpte toplanmaları rica olunur.

Tarsus İdman Yurdu

Gündem

1 — Geçici başkan ve iki kâtibin seçilmesi
2 — Bir yıllık faaliyet raporunun okunması
3 — [illegible] tetkiki
4 — Yeni idare kurulunun seçimi

Doktor
HÜSNÜ ERDEM
Belediye civarı
TARSUS

Elâziz
NAKLİYAT AMBARI

Memleketimizin en eski, en seri ve en güvenilir ambarıdır.

Sayın müşterilerimizin emrine her an âmadedir.

Tarsus Şubesi
NAZMİ DİLER
Demirkapı civarı Telefon 123

Ferdi inançlara saygı gösterildiği hatta teşvik edildiği Birleşmiş Milletler Ordusunda her askerin dilediği gibi Allahına ibadet etmesine fırsat verilir.

Nevada, Las Vegas Birleşik Devletlerin Güneybatısında meşhur bir eğlence yeridir. Şehrin bir eğlence mahalleri vardır ve tabii güzellikleri boldur. Resimde dinlenen iki biniciyi görüyorsunuz.

Pariste açılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun toplantısına iştirak etmek üzere gelen Sovyet Dışişleri Bakanı Vishinsky, Fransız Kadınlar Birliğine mensup bir delegenin kendisine verdiği sulh sembolü bir beyaz güvercini avucunda sıkarak gülüyor.

612

Görsel 5: Gülek Gazetesi, S. 1004, s. 4.